

7/2000

Antti Ollula, Anni Karhunen, Kaija Salmela

Maanviljelysalueiden suoja- vyöhykkeiden yleissuunnitelma

Paimionjoen yläosa

TURKU 2000

ISBN 952-5288-17-X
ISSN 1238-3201

Taitto: Päivi Niemelä
Turku 2000

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Menetelmät	6
3 Suunnittelualueen kuvaus	7
4 Suojavyöhykesuunnitelma	10
4.1 Karttamerkinnot ja osa-aluejako	10
4.2 Osa-alue 1	13
4.3 Osa-alue 2	18
4.4 Osa-alue 3	22
4.5 Osa-alue 4	31
5 Toteutus ja rahoitus	34
6 Viljelijöiden kommentit	36
Kirjallisuus	37
Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste. Sarjassa on julkaistu raportteja vuodesta 1995 alkaen.	39

Johdanto

Paimionjoen valuma-alueen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma on tehty pääosin maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella. Suunnittelualueen laajuuden vuoksi yleissuunnitelma on jaettu kolmeen osaan, jotka julkaistaan erillisinä raporteina:

- Paimionjoen yläosa (Someron kaupungin alue)
- Paimionjoen keskiosa (Kosken Tl. ja Marttilan kuntien alueet) ja
- Paimionjoen alaosa (Paimion kaupungin alue sekä pääuoman varrella oleva osuus Tarvasjoen kunnan alueesta). Tarvasjoen sivuhaaran alueelta on julkaistu erillinen yleissuunnitelma (Jaakkola 2000).

Yleissuunnittelussa on tarkoitus kartoittaa ne maanviljelysalueet, joilla suojavyöhykkeiden perustamisella voitaisiin vähentää vesistökuormitusta. Tällaisia paikkoja ovat esim. kaltevat ja jyrkät rantapellot sekä tulvaherkät ja vettyvät viljelysalueet. Yleissuunnittelun ja siihen liittyvän neuvonnan avulla pyritään kannustamaan viljelijöitä perustamaan suojavyöhykkeitä laajoina kokonaisuuksina vesiensuojelun kannalta tarkoituksenmukaisiin paikkoihin. Tällöin käytettävissä olevat tukivarat hyödynnetään ympäristönsuojelun kannalta mahdollisimman tehokkaasti.

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan tässä yhteydessä monivuotisen (heinä)kasvillisuuden peitossa olevaa hoidettua maanviljelysaluetta, jota ei lannoiteta eikä käsitellä torjunta-aineilla. Hoitotoimenpiteisiin kuuluu niitto ja niittojätteen korjuu pois suojavyöhykealueelta. Aluetta voidaan myös laiduntaa, mikäli sopimusehdot sen sallivat.

Suojavyöhykkeen toteuttaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Yleissuunnitelmassa todettu suojavyöhykkeen tarve on taustatuki ja puoltava peruste kohdealueen sopivuudesta rahoitusta haettaessa. Tällä hetkellä pääasiallinen rahoituslähde on maatalouden ympäristötuen erityistuki. Yleissuunnitelmassa ei määritellä suojavyöhykkeiden leveyttä eikä tilakohtaisia rajauksia, vaan viljelijä telee rahoituksen hakua varten tilakohtaisen suunnitelman suojavyöhykkeen perustamisesta ja hoidosta sekä esittää alueen rajaukset. Yleissuunnitelman yhteydessä ei myöskään ole selvitetty suojavyöhyke- ym. kohteiden tukikelpoisuutta uuden ympäristötukiohjelman puitteissa.

Tarkoituksena on, että tämä raportti päättyy somerolaisten viljelijöiden käsiin ja että sitä hyödynnetään mahdollisimman paljon alueen viljelijätilaisuuksissa ja viljelyn suunnittelussa. Erityistukiin liittyvässä paikallisessa neuvonnassa pyritään keskittymään entistä enemmän juuri niihin tukimuotoihin, jotka soveltuvat kyseiselle alueelle, Somerolla etenkin erilaisiin suojavyöhyke- ja kosteikkoratkaisuihin sekä maisemanhoitoon liittyviin tukiin. Lisäksi neuvontatilaisuuksissa on vastaisuudessa tarkoitus opastaa viljelijöitä henkilökohtaisesti lomakkeiden täyttämässä ja suojavyöhykkeiden suunnitteluun liittyvissä ongelmissa.

2

Menetelmät

Yleissuunnittelu käynnistettiin huhtikuun 1999 lopulla järjestetyllä neuvottelutilaisuudella, johon osallistuivat Someron kaupungin maaseutu- ja ympäristöviranomaiset, Someron ja Somerniemen maataloustuottajien edustajat sekä Lounais-Suomen ympäristökeskuksen suunnittelijat. Someron kaupungintalolla pidetyssä tilaisuudessa sovittiin työssä käytettävissä toimintatavoista. Yhteistoimintaa jatkettiin yleissuunnittelun ajan pääasiassa puhelimitse ja postin välityksellä.

Neuvottelun jälkeen alueen kartat toimitettiin maataloustuottajien edustajille. Heitä pyydettiin yhdessä muiden viljelijöiden kanssa merkitsemään näihin toistuvien tulvien alueita, joita ei kesällä tehtävillä maastokäynneillä voida havaita. Toukokuun 1999 puolivälissä Paikallislehti Somero julkaisi yleissuunnittelusta artikkelin, jossa esiteltiin myös maastotöiden tekijä.

Suojavyöhykkeiden tarve arvioitiin maastokäyntien ja alueen viljelijöiltä saatujen tietojen perusteella. Maastokäynnit tehtiin kesä-elokuussa 1999. Työkarttoina käytettiin mittakaavaltaan 1:10 000 olevia peruskarttoja, joihin oli merkitty valmiiksi pohjavesialueiden rajausta sekä ympäristökeskuksen lausunnoissa puoletut erityistukisuojavyöhykkeet ja kosteikot/laskeutusaltaat. Maastossa tehdyt havainnot suojavyöhykkeen tarpeellisuudesta yms. siirrettiin kartoille paikkatietojärjestelmää hyväksi käyttäen. Maastokäynneillä otettiin myös valokuvia useista alueista.

Someron kaupungintalossa järjestettiin 17.10.1999 yleissuunnitelman luonnoksen esittelytilaisuus, josta tiedotettiin edeltävällä viikolla Paikallislehti Somerossa. Esittelytilaisuuden jälkeen Paikallislehti Somero sekä Salon Seudun Sanomat uutisoivat vielä aiheesta. Karttaluonnokset olivat viljelijöiden kommentoitavina Someron maaseututoimistossa noin kuukauden ajan 12.10. alkaen.

Raportin tausta-aineistona käytettiin ympäristöhallinnon yhteisiä paikkatietoaineistoja, Varsinais-Suomen seutukaavojen yhdistelmää sekä Someron alueella laadittuja erillisselvityksiä.

Suunnittelualueen kuvaus

Koko Paimionjoen valuma-alueen pinta-ala on 1092 km², josta Someron kaupungin alueella sijaitsee noin 400 km² (Kuva 1). Tässä raportissa käsiteltävä Someron yleissuunnittelualue kattaa Paimionjoen pääuoman yläosan sekä Someron järviketjun ja siihen laskevien uomien alueet lukuun ottamatta Pajulanjoesta on aiemmin julkaistu erillinen raportti (Maa ja Vesi Oy & Lounais-Suomen ympäristökeskus 1999).

Someron alue on maisemaltaan monipuolinen. Suunnittelualueen itäinen osa eli entisen Somerniemen kunnan alue on mäkistä ja metsäistä maastoa, jota elävöittää vesien runsaus. Varsinaisen Someron alueella vallitsevia piirteitä ovat tasaiset peltoaukeat ja niitä halkova jokimainen vesistö. Järvien rannoilla on laajoja ruovikoita ja paikoin kultturivaikutteisia lehtoja. Yli tuhat vuotta kulkuväylänä ollut Hämeen Härkätie kulkee Pajulanjoen länsipuolta Someron keskustaajamaan ja siitä edelleen järviketjun pohjoispuolta Hovirinnankoskelle, jossa tie ylittää vesistön ja jatkuu vastakkaisella puolella joen alajuoksua kohden. Härkätien varrella levittäytyy monipuolinen kulttuurimaisema vanhoine viljelyalueineen, perinnebiotooppeineen ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaine rakennuksineen. Tälle historiallisesti merkittävälle kulkureitille on laadittu maisemanhoidon yleissuunnitelma (Turun tiepiiri ym. 1998), jossa tuodaan esiin mm. maanviljelysmaiseman hoidon ja avoimena säilyttämisen tärkeys vanhoilla viljelyalueilla.

Paimionjoen vesistöalueen vedet ovat yleisen käyttökelpoisuusluokituksen mukaan laadultaan välttäviä. Latvaosan järviketjun vedet ovat reheviä, savisameita ja humusväritteisiä. Sinileväkukinnat ovat tavallisia järviketjun yläosassa, Painiojärven on havaittu leväkukintoja jo 1920-luvulla. Ainakin Hirsjärven, Kirkkojärven ja Rautelanjärven alusvedessä happitilanne on yleensä lopputalvella ja loppukesällä huono.

Suunnittelualueen vesiin kohdistuva kuormitus on pääasiassa maa- ja metsätaloudesta sekä haja-asutuksesta aiheutuvaa hajakuormitusta. Alueen pinta-alasta noin 36 % on peltoa ja 57 % metsää. Pellot ovat keskittyneet vesistön varsien savikkoalueille kuten muuallakin Paimionjoen valuma-alueella. Suurin osa Someron pelloista on viljanviljelyssä, mutta alueella on myös jonkin verran rypsinviljelyä, nurmea ja kesantoa. Erikoisviljelyä on hyvin vähän. Laajoja peltoaukeita on erityisesti Hirsjärven, Kultelan, Pajulan, Lahden, Pyölin, Pitkälän ja Kaurakedon kylissä. Suunnittelualueella on myös runsaasti sika- ja siipikarjataloutta. Rannoilla on paikoin tiheääkin loma- ja vapaa-ajanasutusta. Haja-asutusalueilla asuu noin 2200 henkeä.

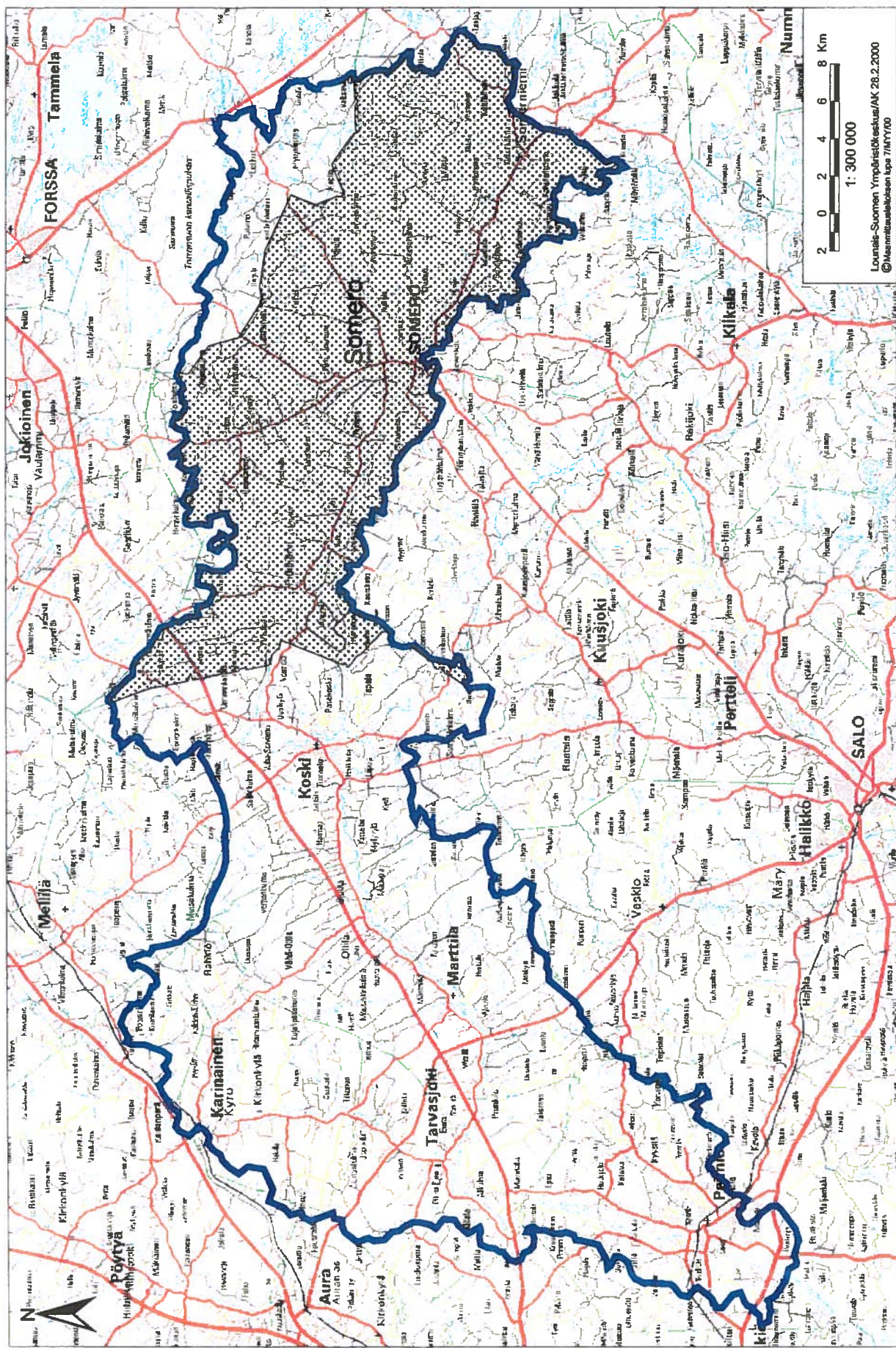
Alueella on yksi suuri taajama, Someron keskustaajama, jonka viemäriverkoston piiriin kuuluu noin 5500 asukasta. Keskustaajaman puhdistetut jätevedet on johdettu 1970-luvun lopulta lähtien Uskelanjoen vesistöalueelle. Tätä ennen ne kuormittivat Paimionjoen vesistöalueen Kirkkojärveä. Vielä nykyisinkin Kirkkojärveen pääsee ajoittain jätevesipumppaamoiden kautta puhdistamattomia jätevesiä. Someron kaksi kaatopaikkaa on suljettu vuoden 1996 lopussa. Tutkimustulosten mukaan Pajulan kaatopaikan vaikutukset ovat edelleen nähtävissä pohjaveden ja läheisen ojan veden laadussa. Keltiäisten kaatopaikan näytteissä ei ole havaittu vastaavaa.

Virkistyskalastuksella on tärkeä merkitys järviketjun alueella. Järvissä elää 15 alkuperäistä kalalajia sekä viisi istutettua lajia. Kuhan istutus on onnistunut parhaiten, mutta myös siika- ja ankeriasistutukset ovat tuottaneet paikoin hyviä tuloksia. Painiojärvessä on harjoitettu roskakalan tehopyyntiä jo usean vuoden ajan ja viiden vuoden aikana 1990-luvun jälkipuoliskolla järvestä on poistettu yhteensä 70 tonnia roskakalaa.

Someron järviketju lähivaluma-alueineen ja siihen laskevat suurimmat sivu-uomat (Pajulanjoki, Jaatilanjoki, Puostaanoja) on seutukaavassa merkitty vedenhankintalähteenä ja luonnonmaisemana arvokkaaksi vesistöksi, johon liittyy pintavesien suojelua tarkoittava seutukaavamääräys. Paimionjoen vesistö on Turun kaupungin tärkeä raakavesilähde. Myllylammen ja Pitkäjärven välissä on Hovirinnan pato, jolla Turun vesilaitos säännöstelee seitsemän yläpuolisen järven vedenpinnan korkeutta. Kuivina kausina vesilaitos pumppaa vettä Paimionjoesta Savijoen kautta Aurajokeen. Someron järviketjun alueella on myös useita yhdyskuntien vedenhankinnalle tärkeitä I luokan pohjavesialueita.

Sekä säännöstelyn että Paimionjoessa Kosken kunnan alueella olevan tukeuman on todettu aiheuttavan tulva- ja vettymishaittoja vesistön yläosilla. Joki-varren kuntien, Turun kaupungin ja Lounais-Suomen Sähkö Oy:n yhteisen Paimionjoki-projektin puitteissa on tehty säännöstelyn kehittämissuunnitelma (Vogt 1995), jonka pohjalta somerolaiset aikovat käynnistää joen yläjuoksun säännöstelyn muuttamiseen ja Painiojärven tilan parantamiseen tähtäävän hankkeen.

Kuva 1: Paimionjoen valuma-alue/Somero

4

Suojavyöhykesuunnitelma

Yleissuunnitelmakartoissa on esitetty tärkeimmät alueet, joille suojavyöhykkeiden perustaminen olisi vesiensuojelusyistä perusteltua. Suojavyöhykkeen tarvetta saattaa kuitenkin olla myös sellaisilla paikoilla, joita ei ole merkitty karttaan, koska maastotarkastelu painottui järviketjun rannoille ja järviin laskevien suurimpien uomien varsille. Kaikkia sivu-uomia ja pienempiä oja ei ole kokonaisuudessaan käyty läpi. Raporttiin otettiin mukaan karttakuvat vain niiltä alueilta, joilla todettiin suojavyöhykkeen tarvetta.

Pajulanjoen valuma-alueelle on tehty erillinen yleissuunnitelma (Maa ja Vesi Oy & Lounais-Suomen ympäristökeskus 1999). Se on nähtävissä mm. Someron maaseututoimistossa ja Lounais-Suomen ympäristökeskuksessa, jossa tehdään parhaillaan toteutettavuusselvitystä esitetyistä hankekokonaisuuksista. Myös Jaa-tilanjoen alueelle on tehty aiemmin ranta-alueiden yleissuunnitelma (Hämeen maaseutukeskus 1997). Siitä saadut tiedot hieman täydennettyinä on otettu tähän raporttiin mukaan.

4.1 Karttamerkinnät ja osa-aluejako

Suojavyöhykkeiden tarve on kartoissa esitetty kaksipuolaisena: suojavyöhyke tarpeellinen tai erittäin tarpeellinen. Suunnitelmakarttoihin on myös merkitty maisemallisesti tärkeitä alueita, tulva-alueita, sopivia paikkoja kosteikon tai laskeutusaltaan perustamiselle sekä luokitellut pohjavesialueet. Karttamerkinnät eivät ole tarkkoja alueiden rajauksia vaan osoittavat kohdealueen suuntaa-antavasti. Karttoihin on merkitty lisäksi jo toteutetut ja vireillä olevat suojavyöhyke-, maisemanhoito-, kosteikko- ja laskeutusallashankkeet.

Kartoissa käytetyt merkinnät selityksineen

Suojavyöhykkeen tarveluokitukseen on pääasiassa vaikuttanut rantapeltujen kaltevuus, tulvaherkkyys ja maalaji. Maastossa tehdyssä arvioinnissa pyrittiin kuitenkin ottamaan huomioon myös eri tekijöiden yhteisvaikutus.

Suojavyöhyke tarpeellinen: 1) Kalteva rantapello/ sivu-uoman varressa oleva jyrkkä rantapello tai 2) harvemmin kuin kerran vuodessa tulviva tai vettyvä peltoalue tai 3) rantapello, jossa sortumia, noroutumia tai notkelmapaikkoja.

Suojavyöhyke erittäin tarpeellinen: 1) Jyrkkä tai kalteva, pitkärinteinen rantapello tai 2) vuosittain tulvista tai vettymishaitoista kärsivä peltoalue.

Tulva-alue: Toistuvasti tulvan alle jääviä tai vettyviä peltoalueita. Tiedot on saatu paikallisilta viljelijöiltä.

Toteutettu suojavyöhyke: Alueella on suojavyöhykkeen perustamista ja hoitoa koskeva maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus.

Toteutettu maisemanhoitohanke: Alueella on maiseman tai perinnebiotoopin hoitoa tai luonnon monimuotoisuuden edistämistä koskeva maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus.

Suunniteltu kosteikko/laskeutusallas: Toteutettu tai vireillä oleva kosteikko- tai laskeutusallashanke.

Tärkeä pohjavesialue ja pohjaveden muodostumisalue

Ympäristökeskuksen luokittelemat, yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät (luokka I) pohjavesialueet. Pohjaveden varsinaisella muodostumisalueella suojavyöhykkeen tarve on erittäin suuri. Muualla pohjavesialueella suojavyöhykkeen tarvetta voidaan arvioida maalajin ja tiiviin savikerroksen paksuuden sekä käytössä olevien viljelymenetelmien perusteella.

Mahdollinen kosteikon/laskeutusaltaan paikka: Merkintä osoittaa vesiuomaa, jonka varrella on vesiensuojelun ja maaston muotojen kannalta sopivia paikkoja kosteikoille tai laskeutusaltaille.

Merkittävä perinnemaisema: Paikallisesti, maakunnallisesti tai valtakunnallisesti merkittäviä perinnemaisemia (Lehtomaa 2000).

Osa-aluejako

Someron yleissuunnittelualue on jaettu neljään osa-alueeseen:

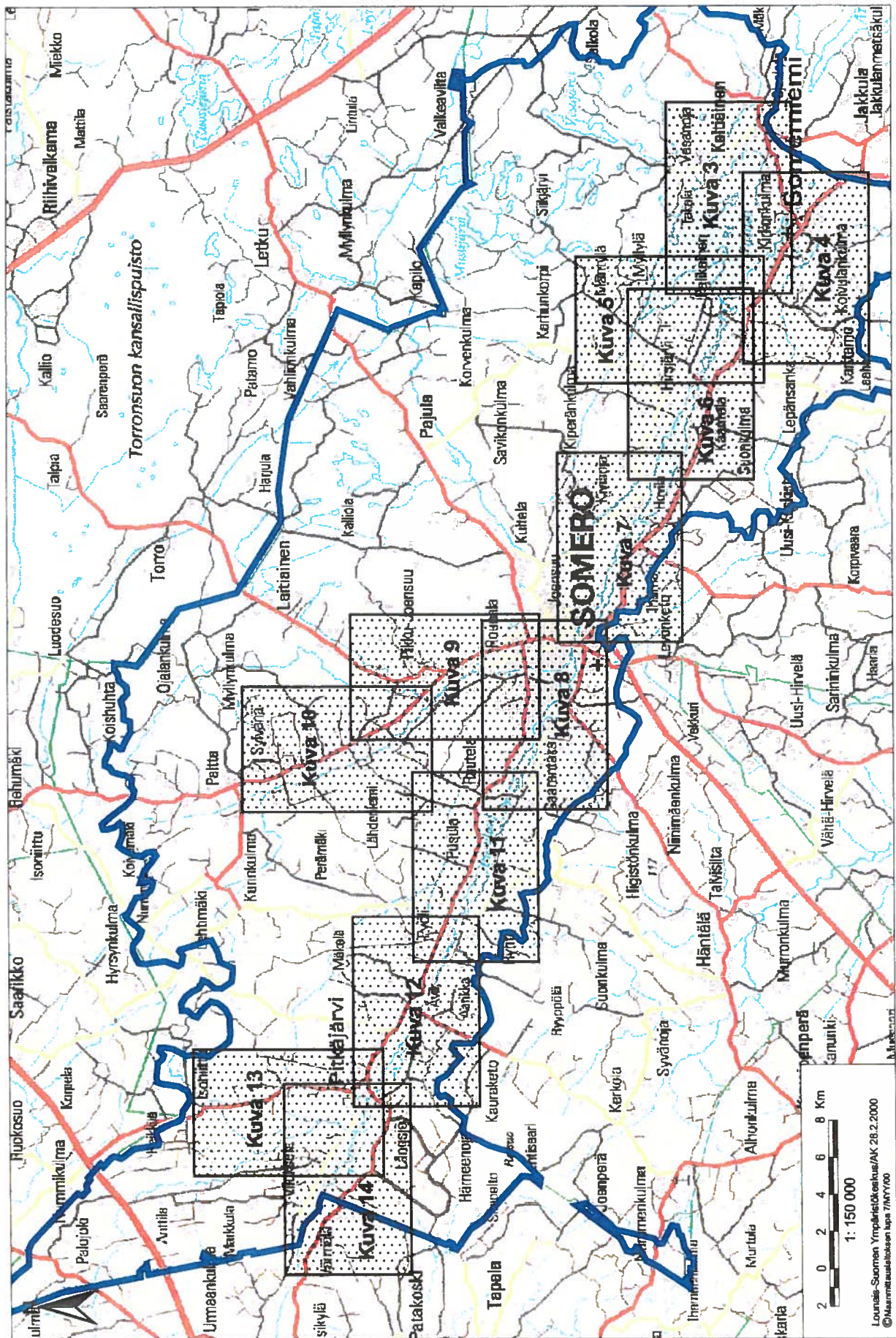
Osa-alue 1: Painiojärven alue

Osa-alue 2: Hirsjärvi - Someron keskusta

Osa-alue 3: Someron keskusta - Hovirinnan pato (Kirkkojärvi-Saarentaanjärvi-Rautelanjärvi-Pusulanjärvi-Åvikinjärvi-Pitkäjärvi)

Osa-alue 4: Hovirinnan padon alapuoli (Myllylammi ja Paimionjoen yläosa)

Kuva 2: Karttalehdittäinen aluejako

4.2 Osa-alue I

PAINIOJÄRVI

Painio on laakea, noin seitsemän metriä syvä järvi, jonka valuma-alueella on suhteellisen runsaasti metsää ja soita. Järvi on pahoin rehevöitynyt sekä ulkoisen että sisäisen ravinnekuormituksen vuoksi. Ulkoinen kuormitus tulee suurelta osin Hossinojan ja Mättäänojan kautta. Itä- ja länsirannalla pellot ulottuvat paikoin järven rantaan saakka. Järven etelärannalla on harjujakso, jossa sijaitsevat vedenhankinnalle tärkeät Jakkulan ja Jyrkinharjun pohjavesialueet. Etelä- ja lounaisrannoilla on reheviä, osaksi lähteisiä rantaluhtia ja -lehtoja. Niissä esiintyy runsaasti vaateliasta lajistoa. Palikaisten kartanon kohdalla on myös merkittäviä rantalehtoja.

Painiojärvi lähialueineen kierrettiin myötöpäivään järven pohjoisrannalta alkaen. Peltoalueilla todettu suojavyöhykkeiden tarve johtuu enimmäkseen toistuvista tulva- ja vettymisongelmista.

Pohjoisrannalla Mustannokka-nimisen niemen kannaksella on pienehkö viljelysalue, jossa tulvaherkkyttä esiintyy lähes puoliväliin peltoaluetta ja jossa laaja-alainen suojavyöhyke olisi erittäin tarpeellinen. (Kuva 3)

Itärannalla Vesanojan kylässä sijaitsevalla, lähes järveen saakka ulottuvalla peltoalueella tulvat ovat aiheuttaneet rantapeltujen viljelylle ongelmia useana vuonna. Suojavyöhyke peltoalueella olisi erittäin tarpeellinen, sillä rannassa oleva muutaman kymmenen metrin levyinen luonnontilainen rantavyöhyke ei riitä estämään tulvimista. Läheisen Isoniitunojan varsilla on tulvaherkkää peltoa suunnilleen viljelemättömään, pajukkoa kasvavaan joutoalueeseen saakka. Tällä alueella suojavyöhyke on tarpeellinen ja voisi jatkua Isoniitunojan ylittävään tilustiehen saakka. Ojan suuosassa on sekä nurmipeitteisiä että laidunkäytössä olevia peltolohkoja. Muutoin pelloilla viljellään enimmäkseen kevätviljoja ja joillakin alueilla kevättrypsiä. Vesanojan paikallistien ja järven välissä oleva pienehkö peltoalue viettää melko jyrkästi järveen päin. Pellon alanurkkauksessa saattaa esiintyä tulvaherkkyttä, mikä yhdessä jyrkkyyden kanssa tekee suojavyöhykkeen erittäin tarpeelliseksi. (Kuva 3)

Keltäisissä pellot eivät suoraan rajoitu Painiojärveen vaan peltujen ja järven väliin jää muutamia kymmeniä metrejä leveä, lähinnä lehtipuita ja pajukkoa kasvava vyöhyke. Keltäisistä Somerniemelle mentäessä tien pohjoispuolella on Toivonniemen metsälaidun. Se on luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaiseksi, jonka säilyttäminen edellyttäisi laidunnuksen aloittamista uudelleen.

Järven etelärannalla sijaitsevan Somerniemen kirkon liepeillä hiekkapohjaisella peltomaalla on kaksi kivikautista asuinpaikkaa (Kirkkomäki ja Kirkkopelto). Kirkon lähistöllä järveen laskevan Hossinojan varsilla, noin 1 km suuosasta yläjuoksulle päin alkaa esiintyä tulvaherkkää peltoalueita, joilla lisäksi hietainen maa-laji lisää eroosioriskiä. Suojavyöhyke on tällä alueella arvioitu tarpeelliseksi aina Karttamon paikallistien toiselle puolelle saakka. Pääasiallisesti pellot ovat viljanviljelyssä, mutta alueella on myös erikoisviljelyä, lähinnä perunaa ja juureksia. Somerniemen kirkolta tullessa Koivulankulman tien vasemmalla puolella on peltoalue, joka rajoittuu Hossinojan sivuhaaraan. Pellot on raivattu suosta ja nykyisin ne ovat selvästi suon pintaa alempana. Juuri alavuuden takia vesi nousee helposti pelloille ja suojavyöhyke olisi tarpeellinen ojan varrella. Pelloilla viljellään lähinnä kevätviljoja, mutta alueella on myös yksittäisiä viherkesantolohkoja. (Kuva 4)

Painiojärven länsirantaan rajoittuu kaksi erillistä peltoaluetta, joilla suojavyöhyke olisi tarpeellinen. Toinen peltoalueista on jo pidempään ollut viherkesantona, koska pelto on melko alavaa ja lisäksi avo-ojitettu. Toinen peltoalue sijaitsee Niuranojan molemmin puolin ja pelloilta tuleva vesi johdetaan ojan päähän rakennettuun laskeutusaltaaseen. Lisäksi alue viettää loivasti Painiota kohden. (Kuva 5)

Mättäänoja laskee Mättäänsuon kautta Painiojärven luoteiskolkkaan. Ojan suuosassa on pitkään viljelemättä ollut peltolohko, jossa paikoitellen kasvaa pajuja ja koivuja. Tulva ulottuu lähes säännöllisesti ojan varrella oleville pelloille noin 400 metrin matkalla Mättäänsuon reunasta. Suojavyöhykkeen perustaminen tälle alueelle olisi tarpeellista. Pellon ja suon taitteessa on lehtipuita ja pajuja kasvava alue, johon voisi olla mahdollista perustaa kosteikko tai laskeutusallas. (Kuva 5)

Yleisesti ottaen ranta on suhteellisen matalaa ja useimmiten ruovikoitunut. Rantavyöhykkeen puiden ja pensaiden harventaminen olisi suositeltavaa rantojen umpeenkasvun estämiseksi peltojen kohdalta.

Legend:

- Suojavyöhyke tarpeellinen
- Suojavyöhyke erittäin tarpeellinen
- Tulva- tai vetävyä alue
- Suojavyöhyke tarpeellinen/erittäin tarpeellinen
- Pohjaveden muodostumisalue
- Peloitualue suojavyöhyke erittäin tarpeellinen
- Tärkeä pohjavesialue
- Peloitualue suojavyöhyke tarpeellinen
- Vesiuoma, jonka varrella mahdollisia kosteikon/lasketusalan paikkoja
- Merkittävä perinnemaisema
- Toteutettu maisemanhoitohanke
- Toteutettu suojavyöhyke
- Suunniteltu kosteikko/lasketusallas

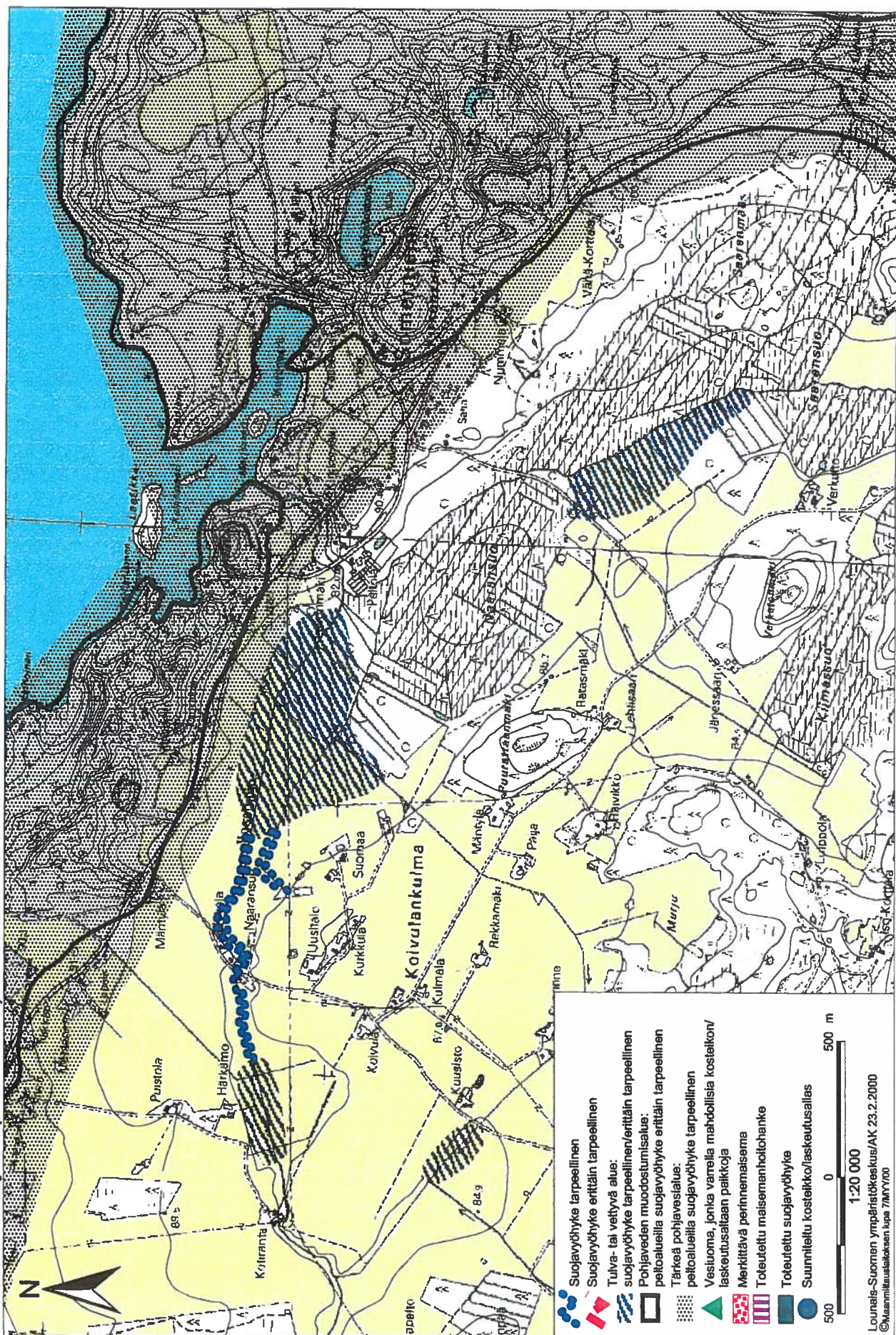
Scale: 0 500 m

1:20 000

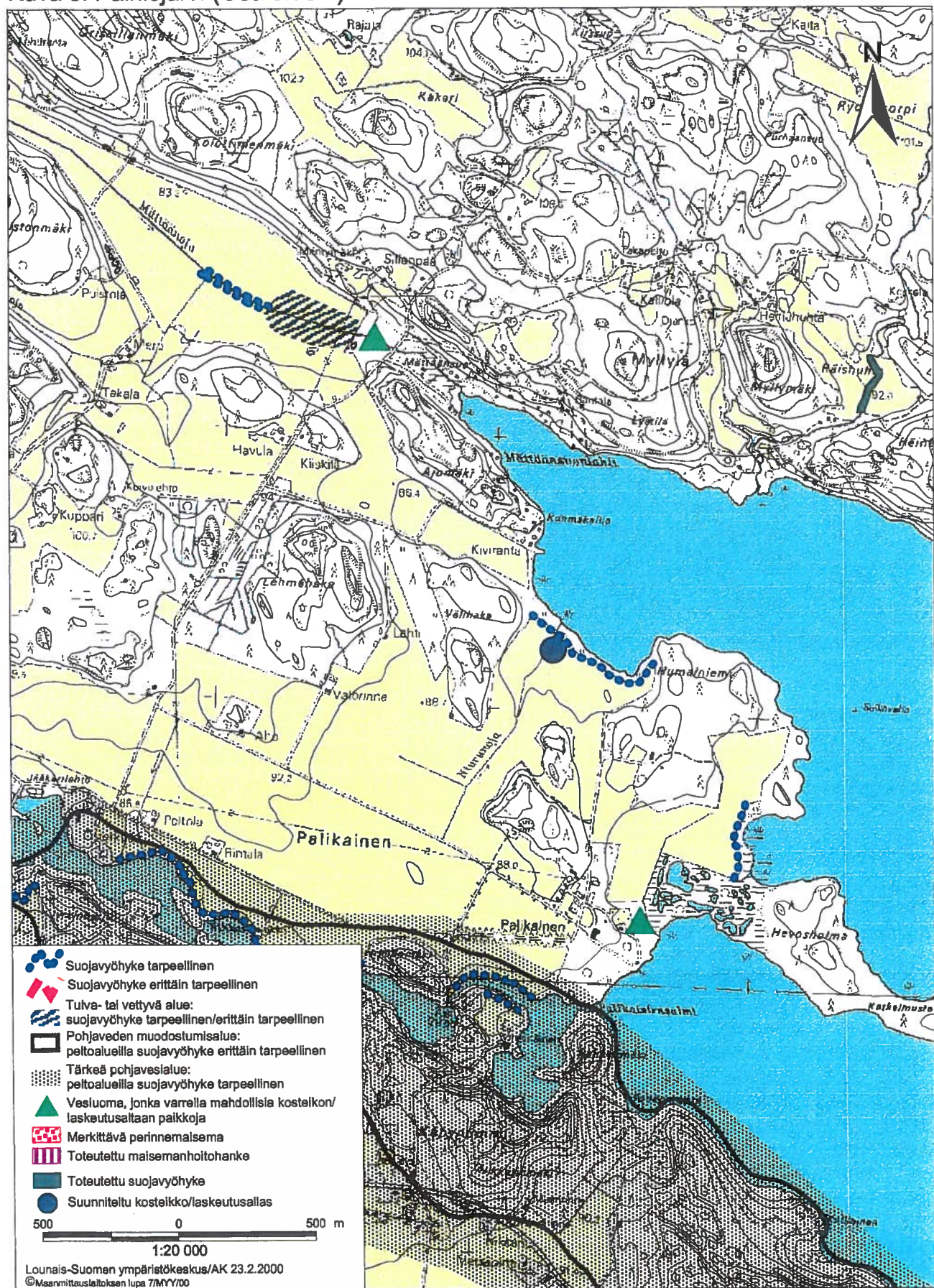
Lounais-Suomen ympäristökeskus/AK 23.2.2000

©Maanmittauslaitoksen lupa 7/MY/00

Kuva 4: Painiojärvi (Osa-alue 1)

Kuva 5: Painiojärvi (Osa-alue 1)

4.3 Osa-alue 2

HIRSJÄRVI

Hirsjärvi on kapea, rotkomainen järvi, jonka suurin syvyys on 30 m. Järveä kuormittaa erityisesti sen keskiosaan laskeva Virkaanjoki (Pajulanjoki). Someron taajaman liepeillä vesistö kapenee Someronjoeksi. Sen eteläpuolella sijaitsee Klemelänmäen pohjavesialue (I luokka).

Palikaistensalmesta aina Hirsjärven sillalle saakka rantaan ulottuvia peltoja on ainoastaan uoman pohjoisrannalla. Uoman eteläpuoli on metsäistä harjualueita, jossa on lähes säännöllisin välimatkoin kesämökkejä. Alueen pelloilla viljellään kevätviljoja, kevätrypsiä, perunaa joskus myös syysviljoja. Rantavyöhykkeellä kasvaa mm. pajuja, koivua ja katajaa sekä aluskasvillisuutena koiranputkea, ohdaketta ja heinäkasveja.

Pohjoisrannan pellot viettävät kaltevasti uomaa kohti ja joissakin kohdin on notkelmia, jolloin pintavalunta saattaa aiheuttaa eroosiota. Jokiluiska on myös paikoitellen melko jyrkkä ja toisissa kohdin luonnontilainen suojakaista lähes olematon, joten suojavyöhyke olisi tällä alueella tarpeellinen.

Eteläpuolella on yksittäinen peltoalue, joka ei suoraan rajoitu vesistöön, mutta jossa suojavyöhyke olisi kuitenkin tarpeellinen, koska alue on kumpuileva ja välillä melko jyrkästikin uomaa kohden viettävä. Sulamisvedet ja rankat ukkoskuurot aiheuttavat noroutumia hietaiseen maaperään, jolloin veden mukana saatetaan kulkeutua ravinteita ja kiintoainesta järveen. Ranta-alue on metsän peitossa, mutta ravinteita sitova aluskasvillisuus on vähäistä.

Hirsjärven sillan jälkeen eteläpuoleisella rannalla on paikoitellen suojavyöhykkeen tarvetta, vaikka pelto ei suoranaisesti rajoitukaan järveen. Peltoalue on kumpuilevaa ja hietaiseen maalajiin muodostuu helposti noroutumia. Suurimmasa osassa aluetta pellon ja rannan välissä kulkee kesämökkkitonteille johtava hiekkatie. Kesämökkkitontit sijaitsevat aivan rantaviivan tuntumassa. Rannassa kasvaa sekapuustoa ja ravinteita sitova aluskasvillisuus on melko vähäistä.

Pohjoisrannalla, Hirsjärven sillan länsipuolella on jalopuita kasvava rehevä järvenrantalehto, joka päättyy tonttialueeseen. Viereisellä peltolohkolla suojavyöhyke olisi erittäin tarpeellinen, koska rinne on melko pitkä ja kalteva, vaikkakin pelto ennen järveä on paikoitellen jopa tasainen. Edelleen pohjoisrantaa alajuoksulle päin siirryttäessä suojavyöhyke olisi tarpeellinen pellon ja luiskan taitteessa olevien sortumien vuoksi. Peltoalue jatkuu eteenpäin kaltevana aina Hirsjärven leiri- ja kurssikeskukseen saakka. Suojavyöhykkeen tarvetta ei ole, koska pellot päättyvät joko kesämökkkitontteihin tai mökeille johtaviin teihin. Pellon osalta järvinäkymä on useinkin peittynyt, koska rantavyöhyke on lehtipuiden ja pajupensaiden peitossa. Kurssikeskuksen jälkeen leveäähkö, luonnontilainen suojavyöhyke jatkuu Virkaanjoen (Pajulanjoen) yhtymäkohtaan saakka. Pellot ovat pinnanmuodoltaan lähes tasaisia, ja ne ovat joko viljanviljelyssä tai nurmituotannossa. (Kuva 6).

Virkaanjoen suistossa on hyvin alava ja ilmeisen tulvaherkkä peltolohko, jolla suojavyöhyke olisi erittäin tarpeellinen. Tulvaherkkyydestä johtuvaa suojavyöhykkeen tarvetta on myös ylempänä Virkaanjoen varrella Hirsjärven tielle saakka. Suiston jälkeen Somerolle päin mentäessä on muutama kesämökkkitontti ja ranta-alue, jolle on istutettu koivuja. Sen vieressä on loivasti viettävä peltolohko, jonka alanurkassa esiintyy tulvaherkkyyttä. Suojavyöhykkeen perustaminen olisi tässä kohdin erittäin tarpeellista.

Vastarannalla suojavyöhyke on erittäin tarpeellinen, koska pelto on hyvin kumpuileva, paikoittain jyrkästikin viettävä. Lisäksi pellon taitteessa on sortumia, luonnontilainen suojakaista on osin melko olematon ja luiska viettää jyrkästi järveen päin. Rantavyöhykkeellä kasvaa sekametsänä mm. kuusia, koivuja, tuomia ja

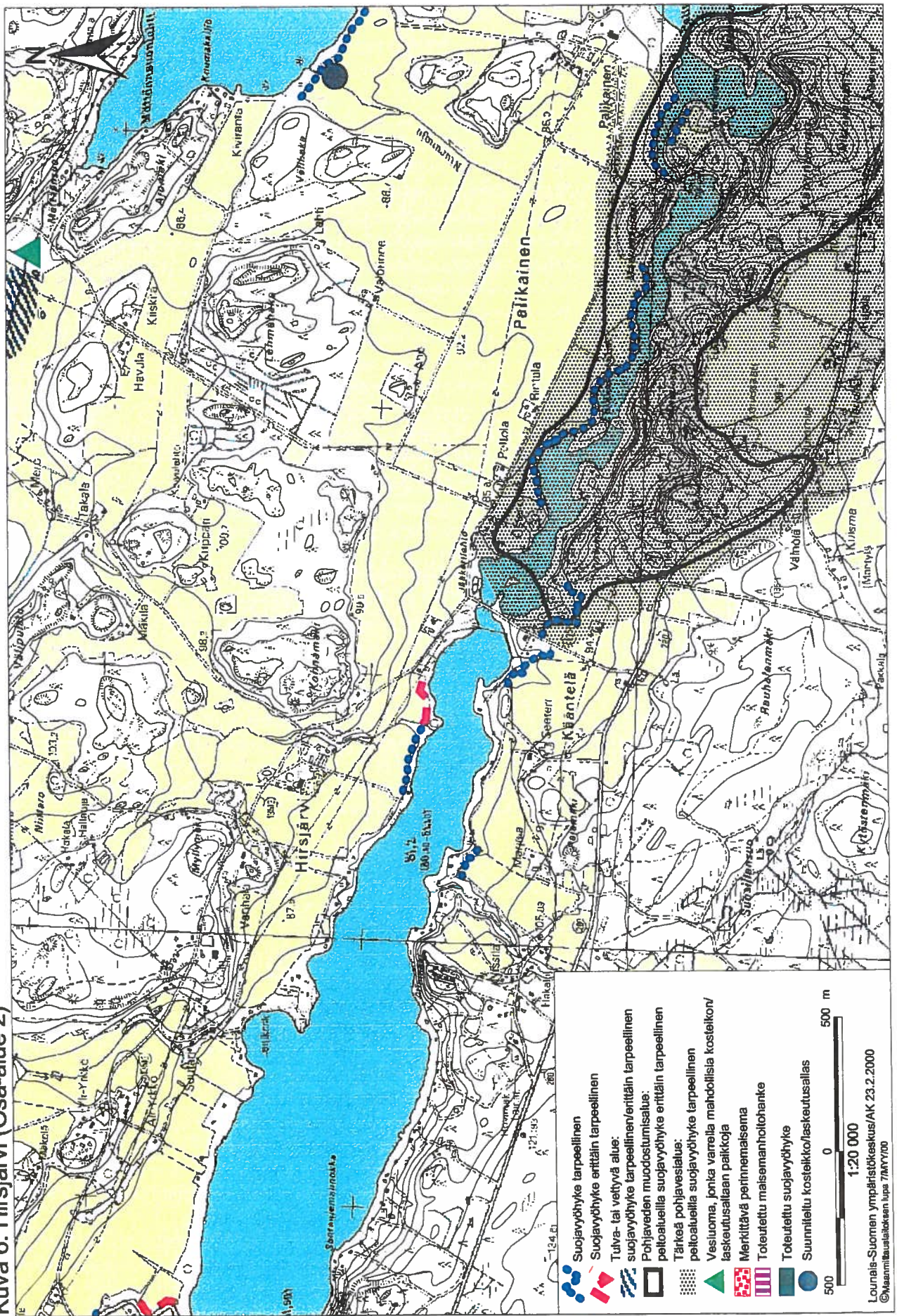
erilaisia pajuja, ja ravinteita sitova aluskasvillisuus puuttuu tyystin. Hovilan alueella pellot ovat viljelemättömiä, mutta kuitenkin niitetyn nurmen peitossa. Terttilän risteyksen tuntumassa sijaitsevalla pienellä peltolohkolla suojavyöhyke olisi lohkon kaltevuuden vuoksi tarpeellinen. Suojavyöhyke on erittäin tarpeellinen Lamminnummella sijaitsevalla peltoalueella, joka on myös pohjavesialuetta sekä Havulahden pohjukassa olevalla pienehköllä peltolohkolla. Paikoitellen tällä alueella pelto viettää Helsingintieltä järveen saakka. Ranta on lähes täydellisesti puiden ja pensaiden peitossa.

Hirsjärven pohjoisrannalla on loma-asutustontteja tai pelto on lähes tasaista lähelle vastarannan Niemelännokkaa. Sen edustalla ja siitä alajuoksulle päin suojavyöhyke on tarpeellinen pieniä poikkeuksia lukuunottamatta Kaislarannan asuntoalueelle saakka. Tällä osuudella pellot viettävät loivasti ennen taitekohtaa ja useimmiten luonnontilainen rantakaista on vesiensuojelua ajatellen liian kapea. Pelloilla viljellään enimmäkseen kevätiljoja, joillakin lohkoilla kevätrypsiä. Rannassa kasvaa lehtipuita (koivu, harmaaleppä) ja pajupensaita, aluskasvillisuudesta mainittakoon mm. pujo, juolavehnä, koiranputki ja timotei.

SOMEROJOKI

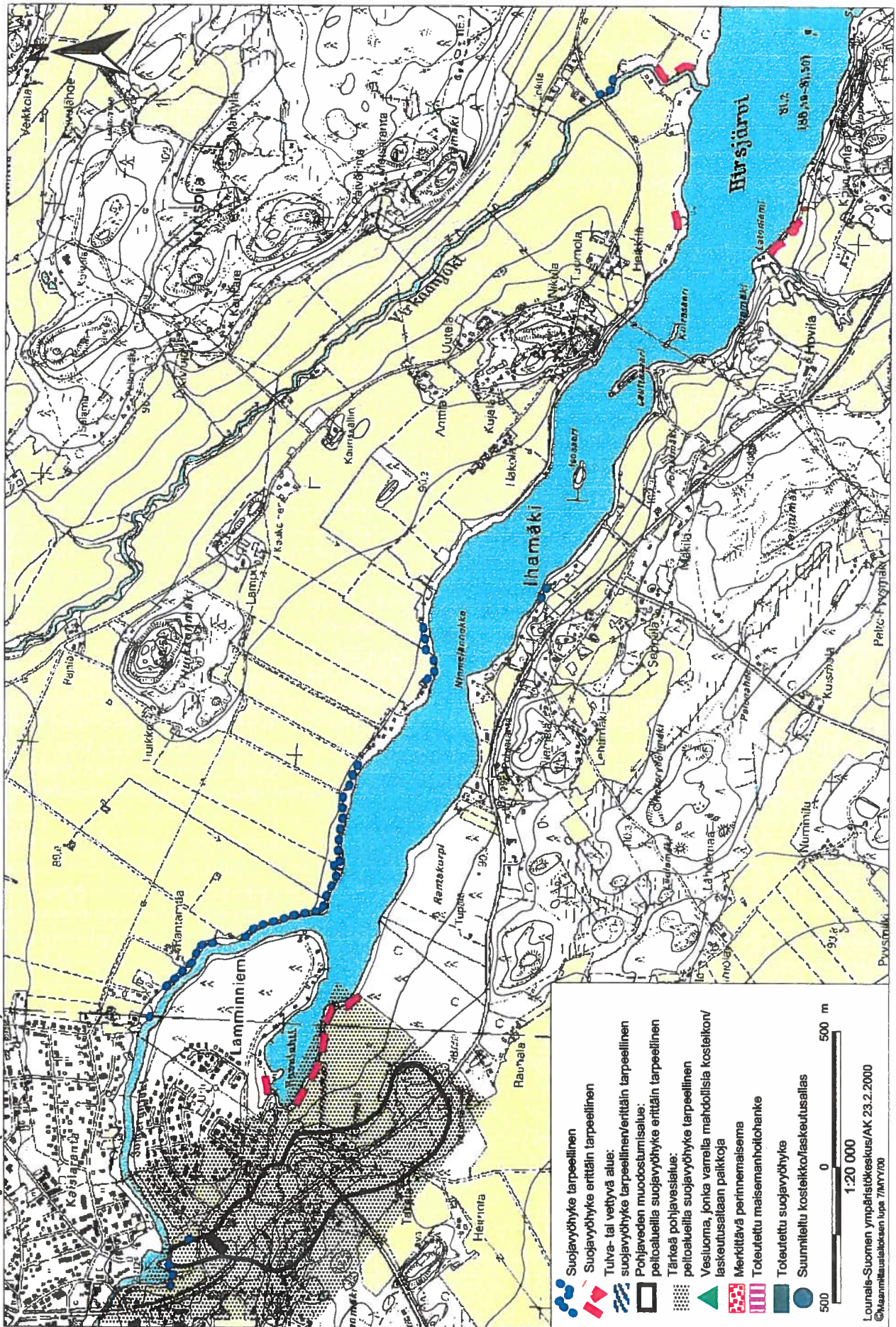
Someron keskustassa, Somerojoen etelärannalla ennen kaupparantaa on pienehkö, pohjavesialueella sijaitseva peltoalue, jolla suojavyöhyke saattaisi olla tarpeellinen tulvaongelmien vuoksi. Pelto on jo ollut useamman vuoden ajan viljelemättömänä. (Kuva 7)

Kuva 6: Hirsjärvi (Osa-alue 2)

Lounais-Suomen ympäristökeskus/AK 23.2.2000
©Maanmittauslaitoksen lupa 7/MY/100

Kuva 7: Hirsjärvi (Osa-alue 2)

4.4 Osa-alue 3

KIRKKOJÄRVI

Loivarantaisella Kirkkojärvellä on laajojen rantaluhtien ja rehevän vesikasvillisuuden vuoksi merkitystä lintuvetenä. Someron taajaman läheisyyden vuoksi se on myös tärkeä virkistyskohde, alueella on mm. uimaranta. Ranta-alueiden kasvusto on lajistoltaan tavanomaista, poikkeuksena kuitenkin pieni lehtoängelmäesiintymä. Järven pohjoisranta kuuluu Kohnamäen pohjavesialueeseen (I luokka). Kirkkojärveä kuormittaa siihen laskeva Jaatilanjoki, jonka varsilla on runsaasti viljelyalueita.

Kirkkojärven pohjoisrannalla suojavyöhyke olisi tarpeellinen peltojen kaltevuuden ja sortumaherkkyyden vuoksi Jaatilanjoen reunamilta Pappilaan saakka, samoin Pappilan ja omakotiasutuksen viereisellä pienehköllä peltoalueella. (Kuva 8)

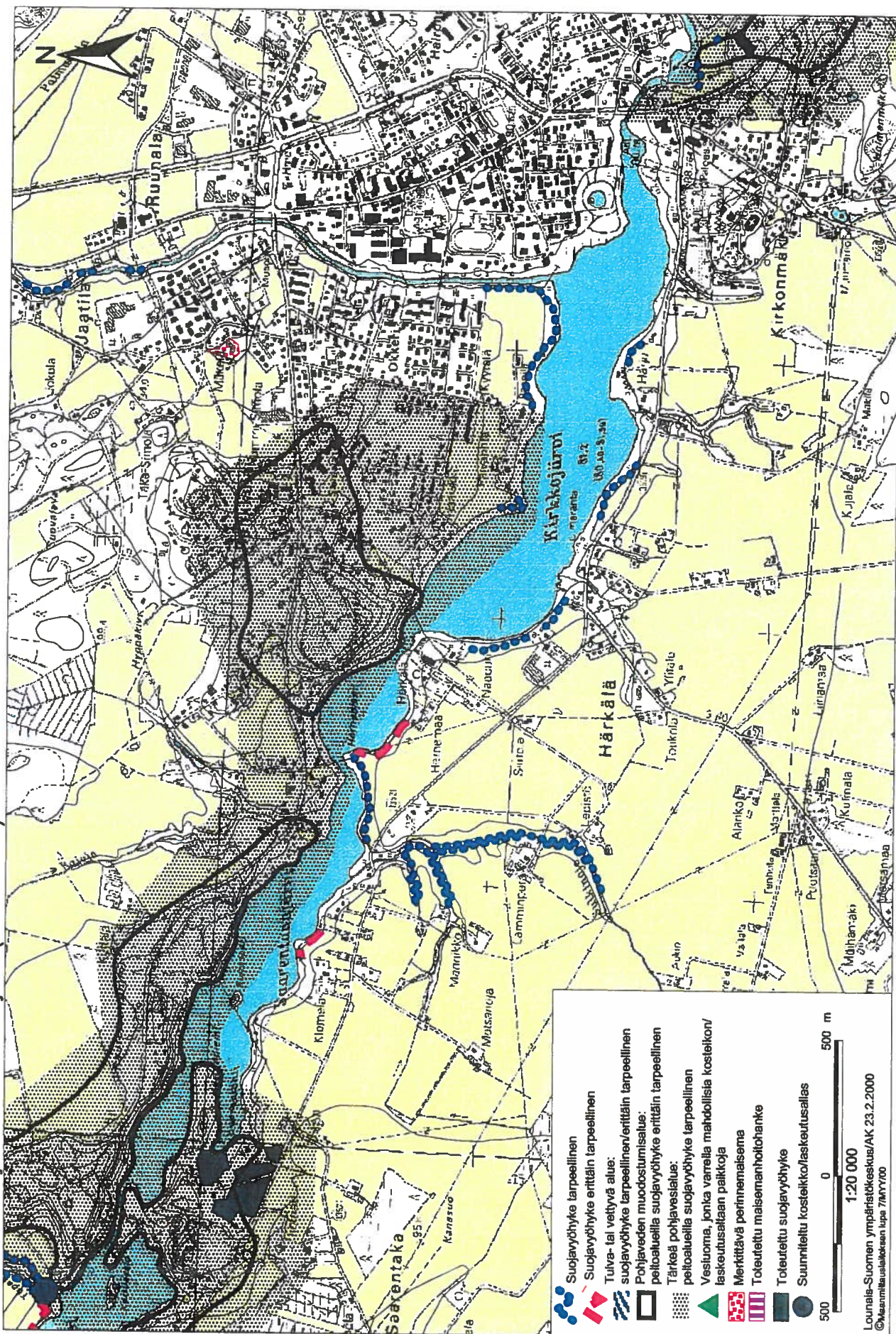
Etelärannalla järven ja Härkälän tien väliin jäävät pienehköt peltolohkot soveltuisivat kokonaan suojavyöhykkeiksi. Kuljettaessa rantaa edelleen joen alajuoksulle päin tonttien ja joutoalueiden jälkeen saavutaan peltoalueelle, jossa suojavyöhyke on tarpeellinen. Peltola on kalteva ja heinäkasvillisuuden peittämä luiska varsin jyrkkä. Paikoitellen pellon ja luiskan taitteessa on havaittavissa pieniä sortumia. Myös teollisuustontin jälkeen sijaitsevalla kaltevalla peltolohkolla suojavyöhyke olisi tarpeellinen. Pellon ja luiskan taitteessa on yksi isohko sortuma sekä muutamia pienempiä sortumia ja pintavalunta on aiheuttanut pieniä noroutumia kevyesti muokattuun peltoon. Rantavyöhyke on lähes avoin, vain yksittäisiä pajupensaita kasvaa siellä täällä, muuna kasvillisuutena esiintyy mm. juolavehnnä, nokkosta ja pujoa. Ranta itsessään on matala ja ruovikkoinen. (Kuva 8)

SAARENTAANJÄRVI

Saarentaanjärvi on maisemallisesti mielenkiintoinen harjunreunusjärvi. Sen pohjoisranta ja osa etelärantaa kuuluvat Kohnamäen pohjavesialueeseen (I luokka). Myös järven saaret ovat harjupohjaisia. Järven pohjoisranta on enimmäkseen metsämaata, ja siellä täällä on muutamia asuntotontteja. Peltoalueita ei ole järven tuntumassa. Kohnamäessä ja Rautelannummessa on suurehkoja sora-alueita.

Etelärannalla vastapäätä Kohnamäkeä on Härkälän tielle saakka ulottuva peltoalue, jolla viljellään kevätiljoja ja nurmea. Sen jyrkimmällä kohdalla suojavyöhyke olisi erittäin tarpeellinen ja muualla kaltevalla osuudella tarpeellinen. Uoman luiskakin on kyseisellä kohdalla jyrkkä ja pintavalunta on aiheuttanut pelolla noroutumia. Rantavyöhyke on säilynyt jyrkässä kohdassa avonaisena lukuunottamatta yksittäisiä kuusia ja katajia. Muualla kuusi, haapa, pihlaja ja tuomi ovat vallanneet kasvutilaa ja muuttaneet rantavyöhykkeen lähes metsäksi. Suojavyöhykkeen tarve jatkuu Härkälän tien yli mentäessä Sulkinojan varsilla lähes uoman ylittävälle sähkölinjalle saakka. Sulkinojan laskukohdasta länteen päin on useita asuntotontteja, joiden peltotilkut viettävät jyrkästikin vesistöön. Myös näillä peltotilkuilla suojavyöhyke olisi vesiensuojelun kannalta erittäin tarpeellinen. Tästä länteen päin Hurranlahdelle asti rannassa on luonnontilainen suojavyöhyke, jonka jyrkimmille kohdille on istutettu koivuja. Hurranlahden pohjukassa on jo perustettu suojavyöhyke. Alue on myös I luokan pohjavesialuetta, ja viljelysmaalta on löytynyt kivikautinen asuinpaikka. (Kuva 8)

Kuva 8: Kirkkojärvi-Saarentaanjärvi (Osa-alue 3)

Legend:

- Suojavyöhyke tarpeellinen
- Suojavyöhyke erittäin tarpeellinen
- Tulva- tai vettyvä alue: suojavyöhyke tarpeellinen/erittäin tarpeellinen
- Pohjaveden muodostumisalue: peltoalueilla suojavyöhyke erittäin tarpeellinen
- Tärkeä pohjavesialue: peltoalueilla suojavyöhyke tarpeellinen
- Vesiluoma, jonka varrella mahdollisia kosteikon/laskeutusaita paikkoja
- Merkittävä perinnemaisema
- Toteutettu maisemanhoitohanke
- Toteutettu suojavyöhyke
- Suunniteltu kosteikko/laskeutusallas

Scale: 500 0 500 m

Map Title: Lounais-Suomen ympäristökeskus/AK 23.2.2000
©Maanmittauslaitoksen lupa 7/MYY/00

JAATILANJOKI

Jaatilanjoen alueelle on jo perustettu laajoja suojavyöhykekokonaisuuksia Hämeen Maaseutukeskuksen (1997) aiemmin tekemän yleissuunnitelman ja siihen liittyneen tilakohtaisen neuvonnan ansiosta. Yleissuunnitelma kattaa varsinaisen Jaatilanjoen varret sekä sen kahden sivu-uoman, Hirsjoen-Laitiaistenjoen ja Alijoen alueet. Se on tehty hieman eri periaattein kuin yleissuunnitelma muualla Somerolla, eikä suojavyöhykkeen tarvetta ole esitetty kahdessa eri luokassa. Jaatilanjoelta hyödynnettiin maaseutukeskuksen julkaisun tiedot, ja vuonna 1999 alueelle tehtiin ainoastaan tarkistusluonteinen maastokäynti. Edellä mainituista syistä Jaatilanjoen alueen suojavyöhyketarve on nyt merkitty paikallisista eroista huolimatta vain yhteen luokkaan ("suojavyöhyke tarpeellinen").

Suunnitelmassa on esitetty vesiensuojelullisten suojavyöhykkeiden perustamista Laitiaistenjoen yläjuoksun jyrkille, eroosioherkille rantapelloille, Pappilan kylässä oleville tulva-alueille sekä alajuoksun jyrkkärinteisille rannoille ennen Katjoen yhtymäkohtaa. Katjoen yhtymäkohdan jälkeen uoma muuttuu jyrkkärinteiseksi Hirsjoeksi. Sen jyrkillä, eroosioalttiilla rannoilla oli jo ennen nykyisiä erityistukisuojavyöhykkeitä viherkesantoa tai nurmea. (Kuva 9)

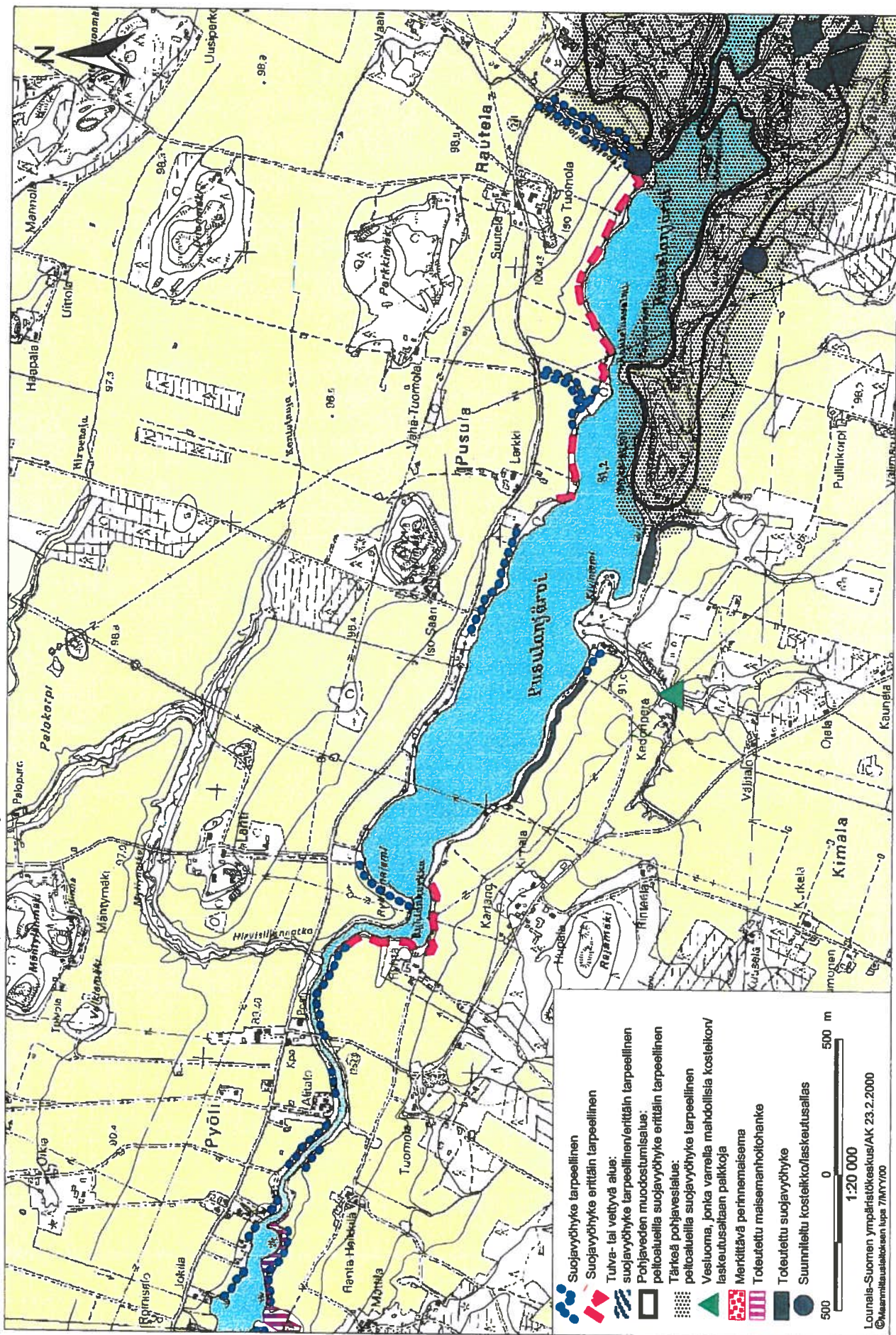
Jaatilanjoen luoteisen haaran, Alijoen alueella suojavyöhykkeiden tarvetta on yläjuoksun jyrkillä, eroosioherkillä rantapelloilla sekä Ollilan tulva-alueilla. Molemmilla alueilla on myös sopivia paikkoja riistapelloille. Alijoen sivuhaaran Äijänojan varsilla on paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi luokiteltu Jokirannan laidun sekä sen lähistöllä jo erityistukisopimuksen piirissä olevia maisemanhoitoalueita. Myös Alijoen luonnontilaisille rantakaistoille Sylvänän kylässä suositellaan laidunnusta maisemanhoitotoimenpiteenä. Sylvänän alueella on jyrkkiä ja tulvaherkkiä rantoja, joissa suojavyöhykkeen perustaminen olisi hyvä vesiensuojelukeino. Samalla se helpottaisi työteknisesti hankalien ja mutkittlevien ranta-alueiden hoitoa. Tulvat muodostavat erityisen suuren ongelman Alijoen alajuoksulla, jossa rantapellot ovat osin vuokralla. Myös varsinaisen Jaatilanjoen varsilla on runsaasti ongelmallisia tulvapelloja, joille suositellaan suojavyöhykkeen perustamista. (Kuvat 9 ja 10)

RAUTELANJÄRVI

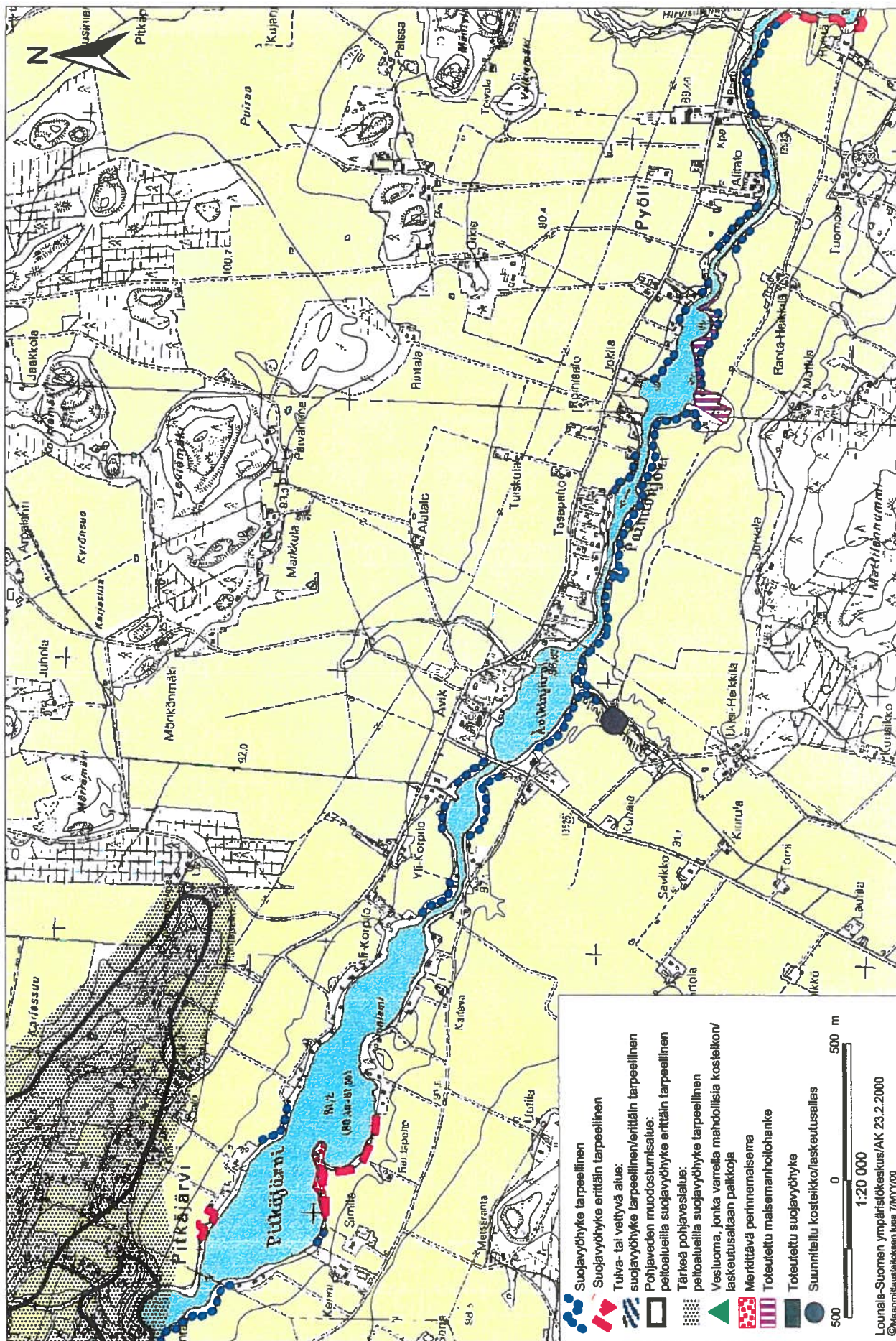
Rautelanjärven itä- ja eteläosat kuuluvat Kohnamäen pohjavesialueeseen (luokka I). Järven eteläranta on metsäinen ja osin kesämökkkitontteina. Pohjoisranta on paikoin täysin avoin ja paikoin puustoinen, peltoihin rajoittuva. Ruovikkoiset rannat ovat yleisiä.

Rautelanjärven pohjoisrannalle laskee syvällä, rotkomaisessa Tupakkipellonnotkossa kulkeva sivu-uoma, jonka molemmin puolin suojavyöhyke olisi tarpeellinen Härkätielle saakka. Uoman reunoilla on sortumia, koska maata sitova aluskasvillisuus on heikohkoa. Tupakkipellonnotkoon on tehty laskeutusallas. Notkon länsipuolella sijaitsevalla peltoalueella suojavyöhyke on erittäin tarpeellinen Rautelansalmeen saakka. Peltoalue on laajahko ja kumpuileva ja viettää paikoitellen jyrkästikin vesistöön päin. Luonnontilainen suojakaista on melko kapea ja luiska jyrkkä. Pelloilla viljellään lähinnä syys- ja kevätvehnää. Rantavyöhykettä käytetään osittain hevoslaitumena, ja heinäkavillisuus on paikoin kulunut olemattomaksi. Pohjoisrannan puusto on maisemallisesti merkittävää. Rannassa kasvaa mm. harmaaleppää ja joissakin kohdin istutettuja puita; koivua, kuusta, mäntyä ja hopeapajua. (Kuva 11)

Kuva 11: Rautelanjärvi-Pusulanjärvi (Osa-alue 3)

Kuva 12: Pyöli-Pitkäjärvi (Osa-alue 3)

PUSULANJÄRVI

Pusulanjärven pohjoisrannalla on selkeä, kapea puustovyöhyke peltojen ja järven välissä. Etelärannan itäpää on metsäinen ja jyrkkä, länteen päin on avointa rantaa ja puuryhmiä. Rantapuusto on maisemallisesti merkittävää ja monimuotoista. Vesirajassa kasvaa laajasti ruovikkoa.

Pusulanjärven pohjoisrannalla suojavyöhyke on tarpeellinen Rautelansalmesta jonkin matkaa vesistön alajuoksulle päin, samoin sivu-uoman varrella lähes Hämeen Härkätielle saakka. Pian sivu-uoman jälkeen sijaitsevalla alueella suojavyöhyke on erittäin tarpeellinen pellon kaltevuuden ja luonnontilaisen suojakaistan kapeuden vuoksi. Asuntotontin viereinen pienehkö peltoalue järven ja Hämeen Härkätien välissä soveltuisi kokonaisuudessaan suojavyöhykkeeksi. Kesämökkien länsipuolella olevan, lähes tasaisen peltolohkon kohdalla rantavyöhykkeelle istutetut kuuset peittävät järvinäkymän lähes kokonaan. Ryhtänniemellä on lyhyt ja kalteva peltoluiska, joka saattaa olla tulvaheikkä ja jolla suojavyöhyke olisi tarpeellinen. Tässä kohdin ranta on suurimmalta osin lehtipuiden ja pajupensaiden peitossa.

Pusulanjärven etelärannalla on jo perustettuja suojavyöhykkeitä Kimalan edustalle saakka. Välissä on pieni peltolohko, joka soveltuisi täydentämään tätä kokonaisuutta. Ranta jatkuu leveähkönä kesämökkialueena Ryhtänkurkun kohdalle saakka, mistä alkaen suojavyöhyke olisi erittäin tarpeellinen. Alueen pitkät peltolohkot viettävät melko jyrkästikin uomaa kohti ja kapeaa ranta-aluetta laidunnetaan varsin voimaperäisesti. Suojavyöhykkeen tarve jatkuu Pyölin sillalle saakka. (Kuva 11)

PYÖLI - KERKOLA

Hämeen Härkätie kulkee Pyölin ja Kerkolan siltojen välisellä osuudella aivan Paimionjoen pohjoisrannan tuntumassa, joten peltolohkot ovat pakostakin pienehköjä ja kapeita. Alueella on myös tiheästi palstoitettuja asuntotontteja. Suojavyöhyke olisi monin paikoin tarpeellinen, koska pellot viettävät uomaa kohti ja luonnontilainen rantavyöhyke on monin paikoin lähes olematon.

Etelärannalla Pyölin sillasta länteen on luonnontilaista suojavyöhykettä, jota myös käytetään hevoslaitumena. Pelto on tällä alueella lähes tasaista. Joen alajuoksun suuntaan rantapelto muuttuu osin lyhytrinteiseksi ja selvästi kaltevaksi. Suojavyöhyke olisi tällaisella paikalla tarpeellinen. Edelleen alajuoksulle päin mentäessä pelto muuttuu lähes tasaiseksi viettäen vain loivasti uomaa kohti. Joen laajentuman kohdalla suojavyöhyke olisi taas tarpeellinen pellon kaltevuuden sekä havaittujen sortumien ja noroutumajälkien perusteella. Kyseisellä kohdalla on leveä vesijättömaa, jota osaksi käytetään karjan laidunnukseen. Laidunalue rajoittuu kosteikoksi sopivaan koivuun ja pajuun kasvavaan joutoalueeseen. Suojavyöhykkeen tarve jatkuu rantapelloilla joutoalueen länsipuolelta Tiilitehtaanojalle ja siitä edelleen Ävikinjärven etelärantaa lähelle Kerkolan siltaa. Pelto on pinnanmuodoltaan vaihtelevaa, välillä selvästi kaltevaa ja välillä lähes tasaista. Tiilitehtaanojan suuosassa on sortumia ja siksi suojavyöhykettä olisi tarpeellista jatkaa myös ojan varsille.

Tällä laajahkolla peltoalueella luomupellon osuus on varsin suuri. Ranta-alueelle on paikoitellen istutettu hopeapajua, koivua ja kuusta. Aluskasvillisuudesta voidaan mainita mm. koiranputki, timotei, pujo ja nokkonen. Ävikinjärven alue on kulttuurihistoriallisesti arvokas maisemakokonaisuus. (Kuvat 11 ja 12)

KERKOLA - PITKÄJÄRVI

Kerkolan sillan jälkeen Paimionjoen pohjoisrannalla on Härkätien ja joen välissä kolme erillistä peltoaluetta, joilla suojavyöhyke olisi tarpeellinen pellon kaltevuuden vuoksi. Vesistön alajuoksulle päin mentäessä Pitkäjärven rannalla on kesämökkkitontteja lähes Pitkäjärven kylän keskustaan asti. Näiden länsipuolella olevalla peltolohkolla suojavyöhyke olisi taas tarpeellinen pitkähkön, loivasti uomaan päin viettävän rinteen takia. Seuraavalla rantapellolla loma-asumusten jälkeen suojavyöhykkeen tarve todettiin erittäin suureksi. Kyseessä on pitkä, melko jyrkkä lohko, jossa luonnontilainen rantavyöhyke jää paikoitellen kapeaksi. Tällöin sulamisvedet ja runsaat sateet aiheuttavat noroutumista ja siten kiintoaineen kulkeutumista vesistöön.

Vesistön etelärannalle siirryttäessä suojavyöhyke olisi tarpeellinen Kerkolan sillan vieressä olevaan kesämökkkitonttiin rajoittuvalla peltoalueella, jossa rinne on kalteva tai jopa jyrkähkö, mutta lyhyt. Ranta-asumusten jälkeen sijaitseva peltoalue viettää paikoitellen jyrkästikin uomaa kohden ja lisäksi luiska on jyrkkä ja osin laidunnettu. Suojavyöhyke olisi tässä kohdin maastonmuotojen perusteella erittäin tarpeellinen. Kapea laidunalue ja järveen työntyvä sorapohjainen Napinniemi on luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Similän niitty). Alueen ominaispiirteiden säilyttämiseksi laiduneläinten lisäruokinnasta tulisi luopua. Kun matkaa jatketaan vesistön alajuoksulle päin, ennen Hämeen Härkätietä saavutaan peltoalueelle, jolla taas suojavyöhyke olisi maaston kaltevuuden takia tarpeellinen. (Kuva 12).

Pelloilla viljellään enimmäkseen kevätiljoja ja joillakin yksittäisillä lohkoilla nurmea. Rannoilla on sekä avoimia että puustoisia alueita, joille on istutettu koivua, kuusta, mäntyä ja tervaleppää. Ennen Hovirintaa lehtipuut ja pajupensaat ovat rantaluiskan vallitsevana kasvullisuutena. Hovirinnan kohdalla vesistön molemmin puolin sijaitsee Pitkäjärven pohjavesialue (luokka I).

Pitkäjärven rannat ovat arvokasta kulttuurimaisemaa. Länsipään pohjoisrannalla on hieno katajia ja tuomia kasvava "laidunmaisema". Länsipään rantalehdot ja laidunniityt ovat biologisesti merkittäviä.

4.5 Osa-alue 4

MYLLYLAMMI

Uoman (Myllylammin) pohjoisrannalla Hovirinnan padon ja Puostaanojan laskukohdan välisellä osuudella sijaitsevat rantapellot viettävät vain loivasti vesistöön päin. Suojavyöhyke olisi näillä kuitenkin tarpeellinen monissa kohdin havaittujen pienten sortumien vuoksi.

Uoman etelärannalla Hovirinnan padon länsipuolella on maisemallisesti merkittävää rantametsää sekä leveään luonnontilaiseen rantavyöhykkeeseen rajautuvaa peltoa. Pellon nurkkaukseen on tehty laskeutusallas. Viereinen peltoalue alajuoksulle päin mentäessä on kalteva, ja sen keskellä on notkelma. Suojavyöhyke olisi tässä tarpeellinen samoin kuin viereisellä, metsään ja joutoalueeseen rajautuvalla notkelmapellolla. (Kuva 13)

PUOSTAANOJA

Puostaanojan varren pellot ovat hyvin vaihtelevia suuosasta toiselle sillalle saakka. Toisaalla on lyhyitä ja jyrkkiä rinteitä ja toisaalla lähes tasamaata. Suojavyöhykkeen perustaminen jyrkille ja kalteville alueille olisi vesiensuojelun kannalta tarpeen ja samalla parantaisi peltojen viljeltävyyttä koneteknisessä mielessä. Silan jälkeen yläjuoksulle päin mentäessä alkava tulvaherkkä alue jatkuu aina Kep-suntien tuntumaan. Suojavyöhykettä voisi jatkaa ojan piennarten sortumisen estämiseksi lähelle Niemelän tilaa. (Kuva 13)

PAIMIONJOKI

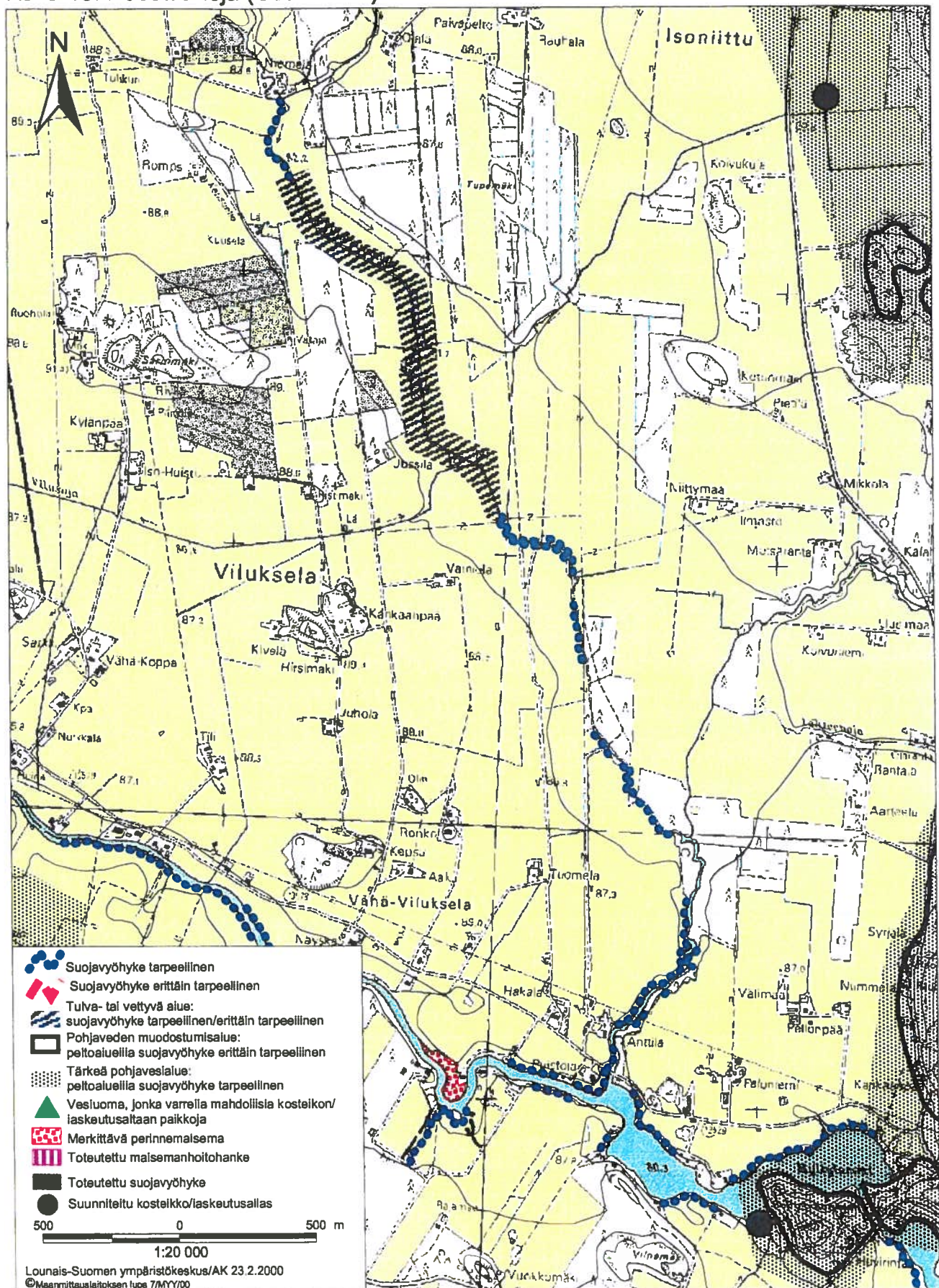
Puostaanojan laskukohdan jälkeen alkaa varsinainen Paimionjoki ja muutoinkin maiseman yleisilme muuttuu; yhtenäiset rantoja reunustavat kesämökkialueet jäävät pois. Rannat ovat pääosin avoimia, vaikka paikoitellen esiintyy myös tiheitä pajukkoja.

Uoman pohjoisrannalla on suojavyöhykkeen tarvetta jonkin matkaa Puostaanojan laskukohdasta alajuoksulle päin. Joen mutkakohdassa olevalla niemellä on paikallisesti merkittävä perinnemaisema (Hakalan laidun). Alueen liiallisen rehevöitymisen estämiseksi tulisi laiduntavien eläinten lisäruokinnasta luopua. Asuntotonttien jälkeen alajuoksulle päin mentäessä pellot ovat lähes tasaisia vaikkakin luiskat ovat paikoitellen jyrkkiä. Vähä-Vilukselassa on aivan uoman tuntumaan asti viljelty alue, jolla suojavyöhyke olisi vesiensuojelusyistä tarpeellinen.

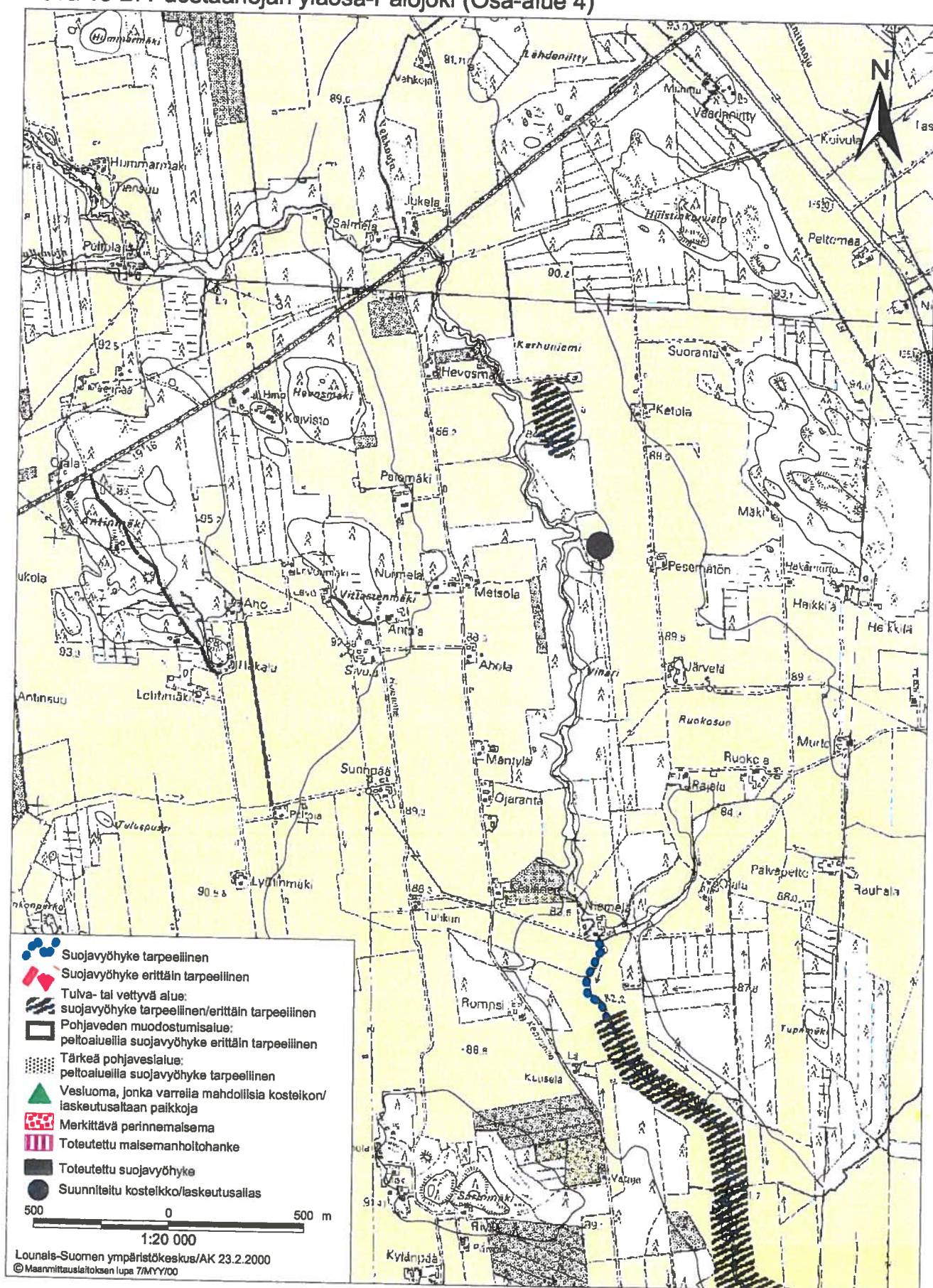
Paimionjoen etelärannalla suojavyöhyke olisi tarpeellinen Puostaanojan kohdalta hieman alajuoksulle päin olevalla pellolla, jolla on havaittavissa viitteitä sortumista sekä pieniä noroutumia. Joen mutkassa on peltoalue, jolle ympäristökeskus on puoltanut lausunnossaan suojavyöhykettä, mutta jota ei ole toteutettu. Kuljettaessa kohti vesistön alajuoksua metsäosuuden jälkeen tulee lähes tasainen peltolohko, joka päättyy sivu-uomaan. Sivuuoman varrella on pieni alava peltoalue, jossa suojavyöhyke olisi tarpeellinen. Seuraavalla peltoalueella aina Värmälän puolelle suojavyöhyke on tarpeellinen, koska viljely ulottuu lähelle uomaa. (Kuva 14)

Alueen pellot ovat viljanviljelyssä, nurmituotannossa ja laitumina. Rannoilla kasvaa havu- ja lehtipuita sekä koiranputkea, nokkosta, voikukkaa ja pujoa.

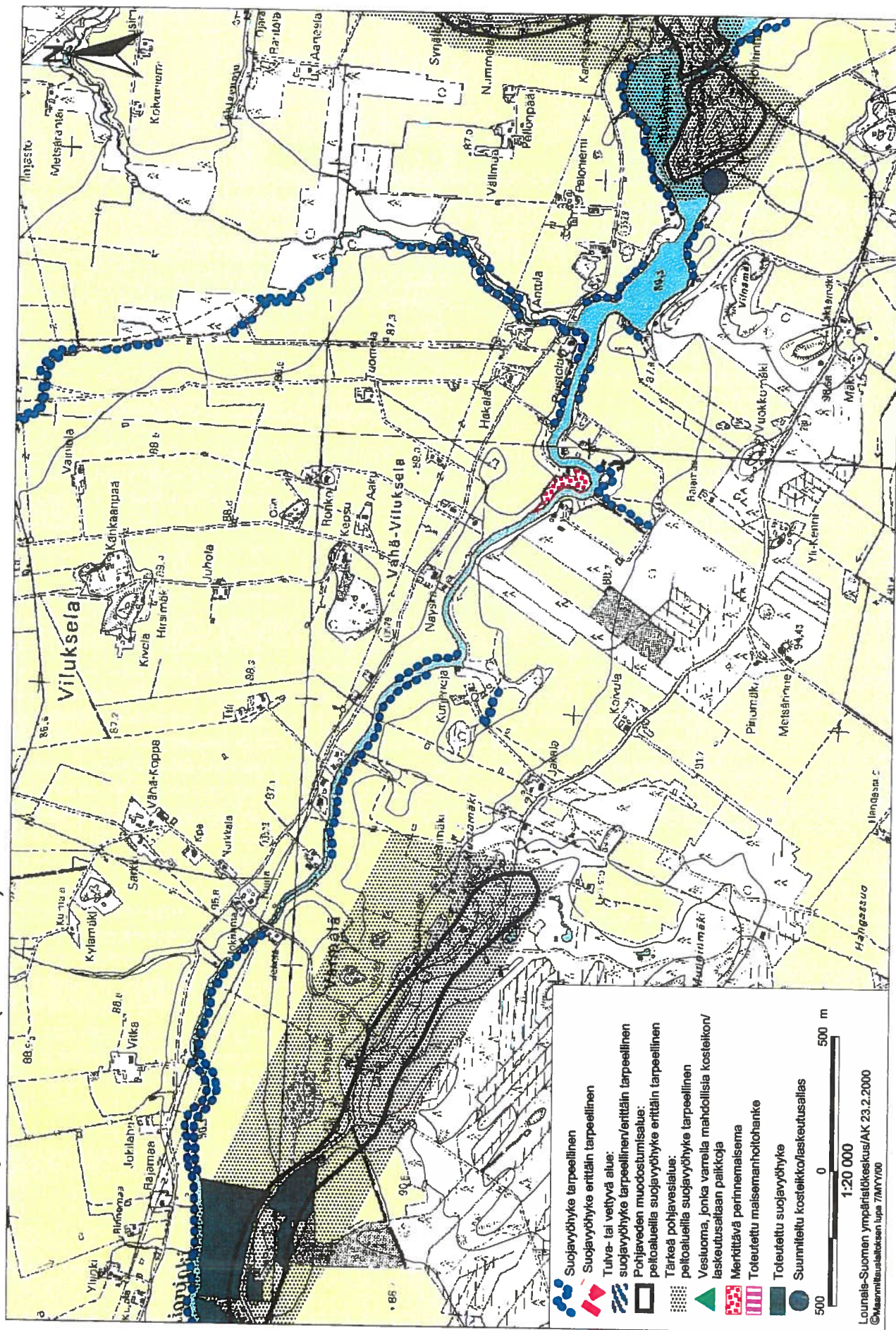
Kuva 13: Puostaanoja (Osa-alue 4)

Kuva 13 B. Puostaanojan yläosa-Palojoki (Osa-alue 4)

Kuva 14: Pitkäjärvi-Värmälä (Osa-alue 4)

Yleissuunnitelmassa esitettyjen suojavyöhykkeiden perustaminen on vapaaehtoista. Pääasiallinen rahoitusmuoto on maatalouden ympäristötuen erityistuki. Rahoituksen hakua varten viljelijä liittää hakemuslomakkeeseensa suunnitelman, josta ilmenevät mm. vyöhykkeen perustamiseen ja hoitoon liittyvät seikat sekä alueen tarkka raja. Yleissuunnitelmassa esitetty tarvemerkintä on silloin riittävä perustelu suojavyöhykkeen tarpeellisuudesta. Hakuaika on vuosittain keväisin tarkemmin ilmoitettavana ajankohtana.

Hakemus toimitetaan alueellisen TE-keskuksen maaseutuosastolle, joka pyytää ympäristökeskukselta lausunnon kohdealueiden sopivuudesta ympäristönsuojelullisten ja maisemanhoidollisten näkökohtien osalta. Näin ollen ympäristökeskuksen puoltava kannanotto on edellytyksenä rahoituksen saamiselle.

Someron yleissuunnittelualueella on jo tehty lukuisia suojavyöhykesopimuksia ympäristötukikauden 1995-1999 aikana. Sopimukset ovat 20-vuotisia ja tukiehdot edellyttävät mm. säännöllistä niittoa, mutta kieltävät niitetyn kasvuston hyötykäytön muuhun kuin riistan ruokintaan. Myöskään laidunnus ei ole sallittua näissä sopimuksissa.

Uudella tukiohjelmakaudella (v. 2000-2006) solmittavat suojavyöhykesopimukset ovat 5- tai 10-vuotisia, jolloin niitä voidaan tehdä myös vuokramaille. Nyt esim. Jaatilanjoen alueen viljelijöillä on mahdollisuus täydentää aiemmin perustettua laajaa suojavyöhykekokonaisuutta myös vuokramaiden osalta.

Niitetyn kasvuston hyötykäyttö esim. karjan rehuna on uusissa sopimuksissa sallittua. Sopimusaluetta voidaan myös hoitaa laiduntamalla, mikäli siitä ei aiheudu vesiensuojelullista haittaa. Tämä arvioidaan ympäristökeskuksen lausunnoissa aina tapauskohtaisesti.

Uudella sopimuskaudella suojavyöhykkeitä voidaan perustaa erityistuella myös valtaojien varten, mikä ei aiemmin ollut mahdollista. Vesiensuojelun kannalta uudistus on paikallaan, koska valtaojaan joutuvalla ravinnekuormituksella voi olla yhtä haitallinen vaikutus kuin suoraan järveen tai jokeen kohdistuvalla kuormituksella. Esimerkiksi Painiojärven ja Puostaanojan alueilla vettymis- ja tulvahaittoista kärsiviä peltoalueita esiintyy juuri valtaojien varsilla jonkin matkan päässä varsinaisesta vesistöstä.

Uusissa suojavyöhykesopimuksissa varsinaisen pellolle perustettavan suojavyöhykkeen yhteyteen voidaan liittää luonnontilaisen rantavyöhykkeen hoito- toimenpiteitä: lähinnä niittoa ja liiallisen pensoittumisen estämistä raivauksella. Tämä olisi suositeltavaa esim. Paimionjoen vesistön varsien arvokkailla kulttuuri- maisema-alueilla. Toisaalta hoidon järjestäminen voi olla vaikeaa jokirinteillä, joilla laidunnus on loppunut eläinten pidosta luopumisen vuoksi tai jotka on jätetty viljelemättä juuri viljelytekni- sen vaikeuksien vuoksi.

Suojavyöhykkeitä voidaan rahoittaa - kohdealueen luonteesta riippuen - muillakin erityistukimuodoilla kuin varsinaisella suojavyöhyketuella. Muita tukimuotoja ovat:

- Maiseman kehittämis- ja hoitotuki, joka soveltuu paikallisesti, maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille.
- Luonnon monimuotoisuuden edistämistuki
- Kosteikon ja laskeutusaltaan perustamis- ja hoitotuki, joka soveltuu mm. tulvaniittyjen ja muiden kosteikkoalueiden muodostamiseen.

Jokivarsilla ja järvenrannoilla olevien vanhojen laidunalueiden kunnostukseen ja hoitoon voi saada perinnebiotooppien erityistukea. Pohjavesialueella suojavyöhykkeen vaihtoehtona voi olla myös pohjavesialueiden peltoviljelyn erityistuki.

Suojavyöhykkeiden ja niiden vaihtoehtojen toteutustapojen suunnittelussa tulisi aina muistaa tavoite, johon niiden avulla pyritään. Vesiensuojelullisen suojavyöhykkeen pääasiallinen tarkoitus on estää ravinteiden ja maa-aineksen kulkeutumista pelloilta vesiin. Pohjavesialueiden suojavyöhykkeillä pyritään vähentämään erityisesti nitraatin, torjunta-aineiden ja suolistobakteerien kulkeutumisriskiä pohjavesiin. Näistä syistä suojavyöhykkeitä ei lannoiteta eikä käsitellä torjunta-aineilla. Maaperää pyritään köyhdyttämään säännöllisellä kasvuston niitolla ja niittojätteen poiskorjuulla.

Suojavyöhykkeen voi muodostaa olemassa olevasta nurmesta tai viherkeksannosta tai sen voi perustaa kylvämällä. Ympäristön kannalta suositeltavin tapa on kylvää heinänsiemen keväällä suojaviljaan. Erityisesti tulva-alueilla voi olla myöhemmin tarpeen tehdä laikuttaista paikkauskylvää. Suojavyöhykkeen kasvilajivalinnassa tulisi ottaa huomioon mm. lohkon kosteusolot, maalaji, ravinteisuus sekä sopivuus alueen luontoon ja ympäröivään maisemaan.

Suojavyöhykkeelle voidaan istuttaa harkitusti yksittäisiä maisemapuita tai pieniä luontaisia puu- ja pensasryhmiä siten, että avointa maisemaa ei suljeta. Puuvartisten kasvien lisäämistukset eivät yleensä ole suositeltavia järviketjun rannoilla, missä juuri maiseman sulkeutuminen on monin paikoin vaarana. Mutkittlevien ja tulvaherkkien sivu-uomien, esim. Pajulanjoen ja Puostaanojan varsilla, puu- ja pensasistutuksia voitaisiin paikoitellen käyttää sitomaan uoman luiskia ja kuivattamaan vettyvien alueiden maaperää.

6

Viljelijöiden kommentit

Viljelijät esittivät runsaasti kysymyksiä suojavyöhykkeiden rahoitusmahdollisuuksista ja tukiehdoista sekä maastokäyntien yhteydessä että yleissuunnitelmakarttojen esittelytilaisuudessa. Osa viljelijöistä ilmoitti harkitsevansa suojavyöhykkeen perustamista, mikäli se on taloudellisesti kannattavaa ja mikäli tukiehdot ovat kohtuulliset. Yleissuunnittelun yhteydessä ei tullut esiin ehdotuksia suojavyöhykkeitä ja niiden kasvillisuutta koskeviksi vaihtoehtoiksi. Monet viljelijät kuitenkin totesivat, että suojavyöhykkeiden perustamisella ei ole toivottua vesiensuojelumerkitystä niin kauan, kun Someron alueelle tyypilliset tulvaongelmat ovat ratkaisematta: tulvahaitat pitäisi ensisijaisesti poistaa vesistön säännöstelyn muutoksilla ja uomien perkauksilla.

Luonnoskarttojen esillä olo Someron maaseututoimistossa tuotti viljelijöiltä jonkin verran sekä kirjallisia että suullisia kommentteja. Ne koskivat enimmäkseen esitettyjen suojavyöhykepaikkojen sijaintia, ts. suojavyöhykkeiden tarpeellisuutta. Joukossa oli myös esityksiä sopiviksi kohdealueiksi sekä kysymyksiä kartoissa käytetyistä merkinnöistä. Lisäksi kyseltiin tulvien syiden ja joen perkaustarpeen selvittämismahdollisuuksia yleissuunnittelun yhteydessä.

Saadun palautteen perusteella vaikuttaa siltä, että tiedotus yleissuunnitelman tarkoituksesta ja tavoitteista sekä suojavyöhykkeiden perustamisen vapaaehtoisuudesta ei ollut riittävän tehokasta. Monista kirjallisista kommenteista kuului selvästi epäily nimenomaan toteutuksen vapaaehtoisuudesta.

Kirjallisuus

- Jaakkola, M. 2000. Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Tarvasjoen alueella. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste nro 1/2000.
- Klemelä, T. 1999. Someron vesiä tutkitaan. Someron vesiensuojeluyhdistyksen jäsentiedote, helmikuu 1999: 7-11.
- Koli, L. 1993. Someron vedet. Oy Amanita Production Ltd. Somero.
- Lehtomaa, L. 2000. Varsinais-Suomen perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut. Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- Maa ja Vesi Oy & Lounais-Suomen ympäristökeskus 1999. Pajulanjoki. Tulva-alueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Julkaisussa: Salmela K (toim.). Peltoalueiden vesiensuojelullisten suojavyöhykkeiden yleissuunnitteluopas sekä kolme mallisuunnitelmaa. Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö. Tammikuu 1999.
- Salmela, K. 2000. Peltoalueiden vesiensuojelullisten suojavyöhykkeiden yleissuunnitteluopas. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste nro 6/99.
- Turun tiepiiri, Lounais-Suomen ympäristökeskus & LT-Konsultit Oy 1998. Hämeen Härkätie. Maisemanhoidon yleissuunnitelma Somerolta Turkuun. 75 s.
- Varsinais-Suomen liitto 1996. Varsinais-Suomen vahvistettujen seutukaavojen yhdistelmä.
- Vogt H. 1995. Paimionjoen vesistön säännöstelyn kehittämissuunnitelma. Paimionjoki-projekti. Moniste.
- Ympäristötutkimus Oy Metsätähti 1996. Someron rantayleiskaava 1996. Luontoselvityksen kohdekuvaukset. Moniste.

Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste. Sarjassa on julkaistu raportteja vuodesta 1995 alkaen.

- 10/96 **Hänninen, Jari**
Keinotekkoisten riuttojen käyttö kalanviljelylaitosten ravinnepäästöjen vähentämisessä, esiselvitys. Turku 1996. ISBN 951-53-0973-5.
- 11/96 **Kojola, Johanna**
Sosiaalisten vaikutusten arvointi. Ohjeita YVA-konsulteille ja hankkeista vastaaville. Turku 1996. ISBN 951-53-0974-3.
- 1/97 **Liski, Ulla-Maija - Saarnio, Jyrki**
Paimion ja Sauvon pohjavesialueiden suojelusuunnitelma. Turku 1997. ISBN 951-53-1172-1.
- 2/97 **Perttula, Heli**
Mustalahden tila ja kunnostus. Turku 1997. ISBN 951-53-1179-9.
- 3/97 **Nuotio, Kimmo**
Puurijärven kasvillisuus kesällä 1996. Turku 1997. ISBN 951-53-1206-X.
- 4/97 **Helminen, Harri - Ylinen, Hannu**
Turun edustan merialueen virtaus- ja vedenlaatumalli; väliraportti 1996. Turku 1997. ISBN 951-53-1288-4.
- 5/97 Tutkimus- ja kehittämisohjelma sekä ympäristön seurantaohjelma vuodelle 1997. Turku 1997. ISBN 951-53-1342-2.
- 6/97 **Helminen, Harri - Keränen, Mika - Koponen, Jorma**
Rauman edustan merialueen virtaus- ja vedenlaatumalli; väliraportti 1996. Turku 1997. ISBN 951-53-1369-4.
- 7/97 **Perttula, Heli**
Vehmassalmen vesiensuojelusuunnitelma. Turku 1997. ISBN 951-53-1608-1.
- 8/97 Lounais-Suomen ympäristökeskus/Suomen ympäristökeskus
Kokemäenjoen keskiosan ja Loimijoen alaosan tulvasuojelu. Ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Turku 1997. ISBN 951-53-1666-9.
- 1/98 **Älli, Erkki**
Satakunnan paikkatietoprojekti 1996 - 1997. Loppuraportti 19.12.1997. Turku 1998. ISBN 951-53-1705-3.
- 2/98 Tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja laboratoriotoinnin järjestäminen Lounais-Suomen ympäristökeskuksessa. Työryhmän loppuraportti 17.11.1997. Turku 1998. ISBN 951-53-1714-2.
- 3/98 **Nuotio, Kimmo**
Puurijärven kasvillisuus koeuoman vaikutusalueella vuonna 1997. Turku 1998. ISBN 951-53-1752-5.

- 4/98 **Ihalainen Esa (toim.)**
Karvianjoen vesistön kehittämis- ja kunnostusprojekti. Toimenpideohjelma. Turku 1998. ISBN 951-53-1779-7.
- 5/98 **Thessler, Johanna, Kirkkala, Teija (toim.)**
Mannilan kyläsuunnitelma, Euran kunta. Turku 1998. ISBN 952-5288-00-5.
- 6/98 Lounais-Suomen ympäristökeskuksen T&K -toimintasuunnitelma. Turku 1998. ISBN 952-5288-00-5.
- 1/99 **Thessler, Johanna (toim.)**
Tourula-Keihäskosken kyläsuunnitelma, Yläneen kunta. Turku 1999. ISBN 952-5288-01-3.
- 2/99 **Thessler, Johanna (toim.)**
Sydänmaan kyläsuunnitelma, Säkylän kunta. Turku 1999. ISBN 952-5288-01-3.
- 3/99 Paikkatietojärjestelmän kehittäminen Lounais-Suomen ympäristökeskuksessa. Visio.Lähtökohdat. Strategia. Turku 1999. ISBN 952-5288-04-8.
- 3/99 **Tommi Lievonen**
Mustavaristen (*Corvus frugilegus* L.) ja herneenviljelyn konflikti Koke-mäellä - pehmeiden torjuntakokeiden tuloksia. Turku 1999. ISBN 952-5288-03-X.
- 4/99 **Hanna Turkki ja Anne Erkkilä (toim.)**
Lännen kyläsuunnitelma. Säkylän kunta. Turku 1999. ISBN 952-5288-06-4.
- 5/99 **Janne Lampolahti**
Säkylän Pyhäjärven linnustoselvitys 1998. Turku 1999. ISBN 952-5288-07-2.
- 6/99 **Kaija Salmela**
Peltoalueiden vesiensuojellisten suojavyöhykkeiden yleissuunnitteluopas. Turku ISBN 5288-08-0.
- 7/99 Saaristomeren tilan parantaminen. Toimenpide- ja toteutusohjelma. Turku 1999. ISBN 952-5288-09-9.
- 1/2000
Mikko Jaakkola
Tärvasjoen vesistöalue. Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. ISBN 952-5288-10-2.
- 2/2000
Tanja Puttonen ja Outi Vesakoski
Merihanhet (*Anser anser*) ja maanviljely Mietoisissa. Hanhien perusekologia ja torjuntakokeiden tulokset. ISBN 952-5288-11-0.
- 3/2000
Mirva Wideskog
Kalankasvatuksen kuormituslaskennan luotettavuus vuosina 1997 - 1998. ISBN 952-5288-12-9.

4/2000

Kaija Salmela

Pyymäen-Tuohitun pohjavesialue. Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. ISBN 952-5288-14-15.

5/2000

Mikko Jaakkola

Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Jämijärven alue. ISBN 952-5288-15-3.

6/2000

Seija Virolainen, Anni Karhunen

Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Raision-Ruskon-Vahdonjoen valuma-alue. ISBN 952-5288-16-1.